

A R C H Y

12.

VE STARÉ ŘÍŠI NA MORAVĚ

HUBERT COLLEYE

VŠECH SVATÝCH

Církev právě ukončila uctívání těch, na něž pohlíží jako na vítězné vojsko. První stíny soumraku snášejí se vysokými okny chrámové lodi; vůně kadidla, vracející se z klenby, naplňuje chřípí; malebne silhuety kněží v zlatohlavu a bílém hedvábí tajemně mizejí za pilíři. Chvíle ticha následuje po hymnách a slavnostních antifonách. Chór naposledy vzýval ty, jež tolik oslavoval od včerejšího večera, ty, jež „oděni v roucha bílá“ následují Beránka kamkoli jde. A tato věta Apokalypsy, která přikazuje Magnifikát, včerejšího večera byla jakoby rozpitvána strofami večerní hymny.

Nejprve devět Kůrů andělských, vypočítaných Areopagitou, přešlo jako andělské vidění; potom přišli Apoštolové a Proroci, „Apostoli cum vati-bus;“ po nich následovali Mučedníci, „purpurati martyres“; za nimi Vyznavači, „kteří se skvějí odměnou“; Panny „chorea casta virginum“, a Poustevníci, kteří „z pouště odešli do sídel nebeských“. Celý průvod uzavírá podoba bez kontur, Nejsvětější Trojice, jež „vládne po všechem světa

čas“. Chór potom dozpíval triumfující verš, jemuž Spravedlnost dala zahřměti do bēd Časů: „Svatí zachvějí se radostí v slávě. Radovati se budou ve svých příbytcích.“

Celé toto Officium Všech Svatých je prostoupeno duchem a poesíí Apokalypsy. Vidění Pathmoská jsou jako úhelní kameny stavby, kterou Liturgie postavila ke slávě světem opovržených, bláznů kříže, umírajících v Bohu. Již mše 31. října vyvolává vidění Beránka jako zabitého, který bere Knihu z pravice Toho, který sedí na Trůnu. Tehdy Čtyři Zvířata a Čtyřadvacet Starců padlo před ním na tvář, majíce každý citaru a misky plné vonných věcí - což jsou modlitby Svatých. A zpívali píseň novou k jeho chvále. A hlasy mnoha andělů kolem Trůnu jim odpovídaly, a bylo jich tisíc tisíců. A vzdávají chválu Beránkovi na věky věkův. Amen.

První nešpory ve vítězoslavných hymnech také vyzývaly k chválám Anděly, Archanděly, Trůny a Panstva, Knížetstva i Mocnosti, Síly nebeské, Cherubíny a Serafíny, Patriarchy a Proroky, Doktory, Apoštoly, Mučedníky Ježíše Krista, Vyznavače, Panny, Anachorety. A tito všichni byli vzývání, aby se za nás přimlouvali.

Tehdy, když nastal velký den, Církev vítězná, takto vzývaná, stojící kolem svatostánku jako v nebi středověkých miniatur, slyší znovu vznešený hlas Janův, který vidí Anděla, přicházejícího od východu, s pečetí Boha živého v ruce, an zakazuje hlasem velikým čtyřem andělům, aby neškodili zemi, ani moři, ani stromům, dokud nepoznamená na čelích služebníky Boží. A počet znamenanych je sto čtyřicet čtyři tisíce ze všech pokolení Izraelských. Potom viděl vyvolené ze všech národů a pokolení, lidí a jazyků, které nikdo nemohl spočítati, ani stojí před Trůnem a před obličejem Beránka, jsouce oděni v roucha bílá, s palmami v ruce; a zpívají píseň novou s Anděly, se Čtyřia-dvaceti Starci a Čtyřmi Zvířaty. Nuže, všichni tito byli korunováni, oděni v roucha bílá a byli připuštěni k Chvalozpěvu jen proto, že za svého pozemského života se řídili podle osmera Blahosla-venství Evangelia.

A proto shromáždila nás Liturgie sem na svahy Táboru, abychom tu naslouchali ve věčné Přítomnosti nevýslovnému Hlasu. Nic není vznešenějšího nad toto přiblížení se ostrova tajemných Vidění a Hory kázání tak nádherné jasnosti. Miláček Slova a Slovo samo jsou spojeni jako při Posled-

ní večeri jedním z těchto úryvků, jak je obyčejem Liturgie spojovati, a to jest to, co probouzí duši a vrací jí věčnost, jako by takřka byla hmata-
telnou.

Ale zpěv *Salve Regina* uzavřel nesmírnou slavnost celého nebe výkřikem něhy. Kněží jdou změnití svůj oděv radosti za černá roucha smrti; zvony tam nahoře vypůjčují si hlas Zemřelých, a zdá se, jako by umíráčkem zalomcoval vítr ze hřbitovů; varhany, jež se odmlčely, hned začnou zvolna naříkati první antifonu za zemřelé. Nekonečné slito-
vání zaplavuje kostel. Zdá se, jako by mrtví sta-
li se opět viditelnými tohoto večera, který je je-
jich předním svátkem. Mísí se znovu do našeho života, a naše srdce rozplývá se v prsou tesknou vzpomínkou na ně. Ihned hlas Jobův se pozdvihne s lůžka hnoje a odpadků, a bude se dotazovati hniloby a červů hrobových. V pološeru kostela nastává nejvážnější z večerů, a náš pud sebezá-
chovy se tetelí při doteku smrti.

Avšak zítřejší truchlivý den po radostném dni Všeck Svatých nebyl ustanoven v desátém stole-
tí opatem z Cluny proto, aby se slavil smutek nad mrtvým tělem! Což necítíte v celé liturgii těchto dvou dnů prouditi hlubokou radost? Neboť

tyto dva dny jsou v podstatě slavnostní. Tvoří jakousi diptychu, jejíž dvě křídla jsou posvěcena oslavě „narození“ Vyvolených Božích. Jedině to je důležité; ostatní je povrchnost nebo klam. Podstatou této dvojité Liturgie je vítězný pokřik muže z Tarsu, který se stal Apoštolem: „Ó, smrti, kde je osten tvůj? Ó, smrti, kde je vítězství tvé?“ Je bolestné pomýšlení, že křesťané mohli zapomenouti, že starostlivost Matky Církve obrací se k živým, nikoli k mrtvým. Bylo jí přikázáno, aby mrtví pohřbívali své mrtvé. Církev poslechla; ale zoufalý lidský smutek valí se na ni jako přival. Církev ho opravdu přijímá, neboť toto utrpení je veliké, jest skutečné, a Job o něm zpíval slovy, jež se nezapomínají. Ve světské literatuře není nic, co by tak dojívalo jako jeho „fugit velut umbra“, jež liturgie ostatně převzala. Avšak jakou mu hned dala odpověď: „Qui Lazarum resuscitasti a monumento, tu eis, Domine, dona requiem“. V prvotní křesťanské myšlence hřbitov znamenal toliko dormitář. Když rané Křesťanství vydalo své květy na Západě, pohřbívali mrtvé s rukama sepjatýma a očima otevřenýma. Neboť Job také řekl: „Znovu budu oděn svým tělem a v těle svém uzřím Boha.“ Hlavním obsahem hlubokého volá-

ní této liturgie, snad z celé liturgie nejkrásnějším, jistě však nejutěšenějším, je volání Jobovo, opakované naším Spasitelem, a které se stalo heslem nejvznešenějších století křesťanských, heslem, jež oslavují královské portály všech Katedrál: „Kdo věří ve mě, i kdyby umřel, živ bude.“ Ať křesťané se mají na pozoru, aby nezapomněli tohoto naučení Matky Církve. Smrt není smrtí: je přejítím do Života. Pravá bohoslužba za zemřelé nekoná se na hřbitově, nýbrž u oltáře Boha živého. Nehaníme oběť chrysaném na hrobových kamenech. Ale k čemu je to, nedoprovázeli je rozjímání a modlitba? Co chcete aby mrtví dělali s vašimi květinami? Nemají už hřípí, aby k nim voněli, ani oči, aby je viděli. Potřebují, aby mluvila duše k duši. Ostatní je jenom lidské citlivůstkářství, které spíše utěšuje žijící než aby ulehčilo zemřelým. „Řeč květů“ už k nim nemluví. Dejte jim slyšeti hlas Officia, které je jim věnováno.

Z franč. E. F.

KAREL PFLEGER

AŽ BUDU UMÍRAT...

Myslíš si, že ti chci pokazit náladu? To jistě ne! Nebo že tě chci uvést do dušičkové nálady? Nu, snad by ti to jen prospělo, kdybys opět jednou uvažoval o ubohých duších a také o své ubohé duši.

Ale nechci teď od tebe vůbec nic, mám co dělat se sebou. Vůbec nevíš, jak často našinec vede monology - a dokonce velmi často o záhadném tématu, které je nadepsáno těmito řádkům, a které je nadepsáno nad mým životem a nad životem všech lidí.

Když začíná den, tu se tento nápis klene jako obrovský oblouk temně nad novým dnem. A když se den pohrouží do noci, do propastně hluboké, mlčenlivé noci, pak ohnivě září v chvějivě hvězdnatém nápisu: Až budu umírat... Mnohdy jej vídám jen docela nezřetelně, mnohdy jej cítím tak vypálený ve své duši, že všechno lomoz velkoměsta nemůže tento pocit uhasiti, smazati.

Ale vůbec nemíním uhasiti tuto otázku. Ne, vůbec ne. Nevadí mi tato otázka, ačkoliv to nejsem já, kdo ji klade, nýbrž život, nebo spíše věčné zmírá-

ní života kolem mne ji na mně vynucuje. Jeden za druhým z těch, které znám, mizí za tajuplnou záslonou, která se jmenuje smrt.

Ano, a tu mi ovšem musí napadnout otázka: až to na tě přijde, jak ti bude, jak se k tomu postavíš, co budeš asi cítit a myslet, tak trochu před - a po? Opravdu jsem již trochu zvědav.

Jistý lékař kdysi ošetřoval nemocného profesora filosofie. Když se blížil konec, upozornil ho na to a poznamenal, že teď brzy nastane veliký okamžik, kdy jemu, profesoru, budou autenticky zodpověděny všechny ty hluboké otázky a problémy, na kterých pracoval po celý život. Ale pan profesor byl touto zprávou nanejvýše nespokojen. Protestoval proti tomuto způsobu řešení. Nebyl dosti zvědavý. Ale já jsem opravdu zvědavý. Jsem tak silně přesvědčen o tom, že se dočkám tak velikých, nesmírných a neslýchaných věcí, že jsem, docela upřímně řečeno, zvědav. Vždyť tu dole pobíhá člověk dosti dlouho v mlze. Ale trochu úzkosti, trochu tísně je přece jen spojeno s tou zvědavostí. Umírání není právě žert. To vím, viděl jsem již příliš mnoho lidí umírat. Je při tom též tělesné utrpení, mnohdy srdce drásající utrpení. Ale myslím, že se to dá přece jen vydržeti, možno velmi mnoho vy-

držeti, zvláště když se ví, že to vše není nadarmo.

Ano, na tom záleží, jedině na tom.

Před několika lety zemřel Pierre Loti. Jemný, okouzující, proslulý spisovatel. Ale při umírání všechno jeho nadání nebylo mu nic platné. Jeho umírání bylo neutěšené, nevýslovně smutné a zdrcující - pro něho i pro jeho přátele. Jeden z nich o tom vypráví, působí to člověku bolest, čte-li to jen. Tomuto ubohému člověku se právě nedostávalo toho, na čem při umírání nejvíce záleží. Věřil, že smrtí vše, bez výjimky vše, končí, a že všechna ta úzkost a bolest umírání je marná, zbytečná, nesmyslná, bezúčelná.

Ne, tak nechci, tak nebudu umírat. Budu míti bolesti. Dobře. Budu trpět bolestmi odchodu a úzkostí nastoupit velikou cestu do nového, neznámého světa. Je tomu vždy tak, koná-li člověk úplně sám velikou cestu. Dobře. Ale budu vědět, že tato smrtelná bolest a tato smrtelná úzkost nejsou nadarmo. Jak to, že ne? Jsou právě vstupným, poplatkem za vstup, který musí každý zaplatiti, kdo chce dobré místo ve věčné, blažené podívané, která po miliony let uvádí ve vytržení anděly a Boha samého. A toto vstupné - ó, to zaplatím rád, nebudu

přece skoupý, nebudu chtít se pro to tlačit, dostati vše, ale nechtít za to nic dáti.

Tedy se domnívám, že to s tím vstupným není nic obtížného? Bude mi však ta vstupenka k věčné, blažené Božské podívané - bude mi jen tak beze všeho, tak bez otázky a diskuse vydána?

Ano, to je to bolavé místo v celé té záležitosti umírání. To mi dělá nejvíce starostí. Ale hle, kdo-pak to tu tak vlídně, tak něžně, tak útěšně hledí na mne? Co je to, co najednou tak teple a mile prosvítá mým hořem jako slunce nevlídnými, temnými mraky?

Ó, Pane, Ty visíš na stěně na kříži. Ty jsi na kříži zemřel také pro mne. Ty mne miluješ, Pane, a ty víš, že také já Tě miluji přes všechno, ano přes všechno. Co si ještě dále lámou hlavu? Do Tvých rukou, Pane, kladu svou záležitost.

A pak bude všechno dobré... až budu umírat.

Přeložil B. Durych.

DIES IRAE

Hněvu den, den nebezpečí
spálí svět, až ztrne v křeči:
David se Sibyllou svědčí.

Přijde soudce. V srdci bodne
vina veliká toho dne,
k zemi srazí nás, nehodné.

Trouby hlas se rozlaholí,
svolá nás se svatých polí,
k trůnu — ach, jsme na kost holí!

Smrt i stvoření se zděsí,
vyženou nás vsi a lesy,
pravdu s Pánem řekneme si.

Otevře se úctů kniha
a z ní zalká viny tíha —
vinu trest, trest vinu stíhá.

Soudce na stolicí sedne,
skutky temnot uzřím ve dne,
neposhoví duši bědné.

Oklamu-li Hospodina?

Jak se vyvlekne má vina,
když i spravedlivý zsiná?

Hrůz a velebnosti zdroji,
odpuštění tě ukojí,
milostí spas duši moji!

Rozpomeň se, Jezu milý,
že tě bědy mé zrodily,
nezatrať mne v oné chvíli!

Trmácel ses, hledaje mne.
Proboden v hodině temné,
radostí si odplať, zlem ne!

Nejsi mstitel nenasyta.
Spravedlnost není lita.
Poshov, až se všecko sčítá!

Pro hříchy lkám s hvězdou ranní.
Vina rdí se na mé skrání,
Bože můj, měj slitování!

Jak Marii kajícnici,
jako lotra na pravici
rozhřeš duši doufající.

Nehodně tě žal můj žádá.
Zaplaš ohnivého hada,
jenž se plazí kolem stáda.

Nech mne s beránky se pásti,
s kozly ne. Již rohy chrastí,
jak se řítí do propasti.

Až zlí navždy sklopí líce,
pod plameny černajíce,
ať mi zasvítí dennice!

S žalostí tě volám, Pane,
srdce v prach mám pošlapané:
viz mou smrt — ať z mrtvých vstane!

Milostivý Ježíši,
dej jim odpočinutí.
Amen.

Přeložil B. Reynek.

MĚSÍC A JINÍ

Třpytí se jehly jíní
na třtinách, na třeslici,
a ostny na měsíci.
S větve, jež jej stíní,
jas stříbrný
s trny.

V ledu a zátoce
měsíc se zrcadlí,
lehounké ovoce,
poslední, upadlý
list s větve siré.

Stín lunu láme,
tu zlatou desku dies irae
a druhé písně neznámé.

DŘEVÁKY

Dřeváky od bláta
u síní u stájí,
v kout bída zavátá,
schouleny čekají.

Za dveře donesly
smutek a námahu.
Hlad mají u jeslí,
omokly u prahu.

Bláto je a zima,
soumraku zášeří.
Nikdo si nevšímá
dřeváků u dveří.

Až noc jediná je
do sněhu zahalí —
obuje si ráje
stříbrné sandály.

Knihu a kotě zřeřelé
mám na klíně.

Dech soboty a neděle
šumí v krajině.

Vzpomíná lampa tlumená
a přede kotě.

Písmo a přástevek ozvěna
šeptají o sobotě.

Nachýlila se nová noc,
sedmá, odvěká.

Snad má už blízko do vánoc
kdo ještě čeká.

JOSEF FLORIAN UMÍRÁ

Kostlivá klika neděsí
když růžencem ji ovinu.
Za večernicí, za lesy
se vydám v zimní krajinu.

Rmen pod sněhem snad vzpomíná,
zve k rozcestí hloh Božích muk:
zda zavolá mne Kladina,
Jehovec nebo Nepomuk?

Mřeli tu naši přede mnou,
kterému přijdu na stopu?
Pěšinou půjdu tajemnou,
v pustině poklad vykopu.

Kyne mi závěj za branou,
vábí — a věčnost nejvíce.
V mé bílé jizbě zůstanou
zamčeny krásy truhlice.

B. Reynek.

MARIE NOEL

KOZÍ LIST

List kozí, krásný kvítek
kvétá o svatém Janu,
v čas, kdy si mnoho kytek
trhává Láska z lánů.

Umí si vyskočiti
jak kůže neposedné:
„Aj, který z vás mne chytí,
zda ten, jenž pro mne bledne?“

Hloh přerůstá, a z trní
milence růžky škádlí:
„Ó, jak jste opatrní
a nesmělí a zvadlí!“

Svéhlavě vyskočí
do bodlin na cesmínu,
po jasném úbočí
až na dub, výsost stínů.

V haluzí proplétání
vichřice hrozí mnohá,
i nebe se tam sklání,
v něm jizba Pána Boha...

Jde říjen s mhami svými...

Co kozí list teď dělá?

Červenko z křoví, rci mi

zda jsi jej neviděla?

Slyšelas o něm zprávy

z úst větrného šera?

- List kozí, kvítek plavý

se ztratil do kláštera.

V hloží, jež nemá listí

a bázní povzdychá,

žalm žalu chce si čísti -

je Růží z Jericha.

Růženec, na nějž stekla

krev z Boku, který zbodli,

za pěšinu se modlí,

by nevedla do pekla.

Přeložil B. R.

Je dnes prokázáno, že Civilisace Strojů může najít pro své nejkrvavější úkoly pomocníky v kterékoli třídě společnosti, mezi věřícími i nevěřícími, mezi bohatými nebo chudými, mezi intelektuály nebo hlupáky. Uklidňuje vás to snad, hlupáci? Mě ne. Ach, bezpochyby říkáte, že demokratičtí bombardéři vykonávají úkol spravedlnosti. Ale italští bombardéři na příklad nemohli nikterak předstírat za války s Habeší, že vykonávají úkol spravedlnosti. A rekrutovali se právě z těchže mravopodělných dobře smýšlejících. A vzpomeňte si jen trochu!... Mezi demokratickými soudci jak dnešní Ameriky tak Anglie, což bychom nebyli objevili velký počet přátel a zbožňovatelů Mussoliniho? Což sám Churchill se mezi ně nepočítal? Hlupáci! Hle, již dosti dlouho si myslím, že zmizí-li náš druh jednoho dne s této planety, díky rostoucí výkonnosti techniky, nebude to krutost, jež bude zodpovědna za naše vyhlazení, a ještě méně - rozumějte dobře - rozhořčení, které vnuká, represalie a pomsty, které vzbuzuje; ani krutost, ani pomsty, ale spíše povolnost, neodpovědnost moderního člověka, jeho podlá úslužnost každé zvláštní kolektivitu. Hrůzy, které jsme právě viděli a ještě

větší, které brzy uvidíme, nejsou nikterak znamením, že počet povstalců, nepoddajných, nezkrotných stoupá ve světě, nýbrž spíše bez ustání roste se zářející rychlostí počet poslušných, povolných lidí, kteří podle proslulého výroku z doby před poslední válkou „se nesnažili rozumět.“ „Co chcete? Nejsem za to odpověden,“ prohlásí omluvný typ, platný v kterémkoli případě. Tisíce dobrých lidí mé země je slyšelo z úst policisty nebo četníka z Vichy za německé okupace. Tito policajti, tito četníci byli jejich krajany, někdy dokonce jejich bývalými kamarády z vojny - co na tom! Petain se jmenoval Vůdcem Státu, a Stát, jehož hlupáci věří skálopevně, že jeho úlohou je vychovávat, vyučovat, živit, zaměstnávat, pečovat o ně v stáří a konečně je pohřbít, má všechna práva. Že se Petain stal Vůdcem Státu skutečnou šalbou, skutečným taškářstvím, za podmínek pro vojáka hanebných, totiž pomocí rozvratu, nad tím ani policajt ani četník se nepozastavují.

V základě nespočetná většina moderních lidí je zajedno, pokud se tohoto týče. Zákonné právo je to, které drží provázky měšce a tudíž disponuje potřebnými fondy, aby byli udržováni oni i jejich potomstvo. Jestliže psi uvažují, uvažují jistě také ve prospěch toho, kdo jim poskytuje boudu a žrá-

dlo. „Nehněvej se, říkal četník z Vichy svému krajanu, jdu tě odevzdat německé policii, která tě po vědeckém mučení zastřelí, ale co chceš? Vláda mi dala zajištěné postavení, a nemohu přece riskovat jeho ztrátu, nemluvě o mé malé pensičce pro budoucno. Jdeme! Hybaj! Netřeba se snažit rozumět.“ Důkazem, že toto uvažování je zcela ve smyslu a v duchu moderního života, je to, že nikdo dnes nepomýšlí na to, znepokojit tohoto policajta nebo četníka. A potká-li tento hodný služebník Státu generála de Gaulle, pozdraví jej a generál mu blahosklonně na pozdrav odpoví.

Poslušnost a oddanost, hle dvě kouzelná slova, která zítra otevrou Ráj Civilisace Strojů. Francouzská civilisace, dědička civilisace helénské, pracovala po staletí, aby vytvořila svobodné lidi, to znamená, plně zodpovědné za své činy: Francie odmítá vstoupiti do Ráje Robotů.

A ostatně není tohoto Ráje. Nic už jej nezvěstuje. Ve své zahajovací řeči na Konferenci v San Franciscu nový president Spojených Států, Harry Truman prohlásil doslovně: „S brutalitou a zkázou stále vzrůstající, moderní válka, nepodaří-li se nám ji zastavit, zničí nakonec celou civilisaci.“ Tato konference je patrně poslední příležitostí pozdravu, který je puštěn do světa. Nuže, ptám

se hlupáků: což už není prokletím Systému a Civilisace, založených na primátu nejhrubších forem činu, když takováto slova mohla být pronesena právě tímto Trumanem, obchodním politikem, bez racy, bez minulosti, bez kultury, a který by měl mít v Civilisaci Strojů slepou důvěru? Běda! Vidíme každým dnem se zdokonalovati nástroje a metody ničení, ale co nabízíme, abychom čelili válce, nežli zase válku? Ach, vím dobře, že jsou konference a že jsou smlouvy. Avšak i hlupáci pochopí, že zdokonalování války nutně logicky přinese oslabování a úpadek mírových metod diplomacie. Každý nový vynález zvýší prestiž Síly a sníží prestiž Práva. Ve světě až po zuby ozbrojeném, Soudce Mezinárodního veřejného práva skončí tím, že se stane směšnou osůbkou, člověkem, který přežil zašlou dobu. A ostatně není odborníka na Konferenci v San Franciscu; veřejnost už velmi dobře porozuměla, že jest událostí války, že je orámováním války, protože pánové války dávají se představovat civilisty, jejichž jediným úkolem bude převést formulky imperialismu v jazyk diplomatický a právní.

Z knihy „La France contra les Robots“

přel. Pavla Tobrmanová

J. KIRSCHWENG

DOMOV

Vyřkneme-li toto milé slovo „domov“, tu naše srdce zaleje vlna tepla, a při vší osamělosti nejsme již docela sami, a při všem smutku nejsme bez útěchy. Ale toto slovo je tím více zaklínacím slovem, plným síly a dobroty, čím více jeho bohatství povzneseme z nejisté těkavosti citu do plného jasu duše a vědomí lásky.

Co je domov?

Domov je především mateřská země, která zrodila náš kmen a naše umění, posvátná hrouda, která do sebe vpíjí Boží oblaka, Boží slunce a Boží bouře, aby spolu s vlastními tajuplnými silami

připravila chléb a víno, které jsou na našem stole a mají nám poskytnouti sílu k dobře vyplněnému životu.

Tento hlavní smysl domova je ve velikých městech pro většinu lidí neznámým pojmem, nežene-li je právě touha, aby jej hledali mimo obvod svého života. Neboť v městech není již cítit mocný tlukot srdce země, poněvadž je toto srdce obloženo krutým pancířem z asfaltu. Do života těchto lidí nevchází horký pach půdy sluncem ozářené, který je skutečnou vůní samotného života a je mnohem vzácnější než vybrané a umělé vůně, kterými se obklopují.

My, kteří žijeme ve vsích a malých městech, jsme ještě zemi blízko. Nejsme-li hluší a zatvrzelého srdce, pak slyšíme tep jejího srdce a v jeho mocném a důvěřivém rytmu posilujeme a rozveselujeme své srdce. Vnímáme ještě vůni brázdy, a když kvetou zahrady a plní svou vůní údolí, je nám to svatebním květem samotné země, a připomíná nám to, abychom se dali nésti jejím velikým letním jásosem.

Domov je mateřská země. Domov je kraj. Ale kraj, to jsou božské tahy, které vyryla mistrova ruka do tváře země. Kraj je utvářená země. Vytvor z dílny věčného umělce, který řadí horu k hoře do řetězu, jako drahokamy, který plní údolí vši tou líbezností květů a zrání, která rozpíná roviny jako symbol své nekonečnosti, a vine jimi stříbro řek jako třpytný lem svého posvátného roucha. Každý kraj, i kdyby byl sebe tišší a bezvýznamnější, kdyby to byla jen nepřehledná step, kterou snad běží řada osamělých topolů, nese zářivou a nezničitelnou pečeť tohoto božského umění. Domov je mateřská země. Domov je kraj. Domov je prožitý kraj. To znamená: kraj vybojovaný, ohrožovaný, ochráněný, naplněný dějinami rodin, měst a vesnic. Náš domov je domovem rytířů a hrdinů, bojů a vítězství, pověstí a bájí. Ale více než vším tím je náš domov zemí, která potem našich předků až k otci a matce byla zúrodněna. Pro tento domov jsme sami bojovali a trpěli; pro tento domov naši bratři umírali.

Domov je mateřská země. Domov je prožitý kraj

a, což je nejhlavnější: posvěcený kraj. Domov je mateřskou půdou všech těch Božích domů, prostých i nádherných, které od tisíciletí vznikaly v každém století. Také je mateřskou půdou skutečných nábožných lidí a světců, kteří byli mezi námi jako Boží světélko věčného světla. Domov je svaté pole, kterému svěřujeme své mrtvé, aby nám je jednou vrátil k opravdovému životu věčnému.

Náš domov je tajuplně obetkán světlem nesčíslných požehnání, která jej od prapočátku křesťanství posvěcovala světlem svatozáře samého Boha, který ustavičně opouští samotu svého domu, aby chodil po lidských cestách a žehnal jim.

Ale tím, že náš domov je také ještě posvěceným krajem, šíří se do nekonečnosti, kde také jedině může dozrát láska našeho srdce, láska k domovu, k velikosti a dokonalosti. Otevírají-li se z každé hory nové výhledy, a zjeví-li se nám při každém zákrutu řeky nové obrazy, pak asi také u každého kostela, u každého kříže a Božích muk naší země se nazdvihuje závoj a zjeví se tajuplné po-

zadí, na kterém je kraj namalován jako na zlatém podkladu. A nejen při setkání s viditelným se nám to stává, nýbrž také již, když v nějakém jméně jako v siluetě skutečnosti ožívuje minulost. Zvonová hora se to nazývá — takový nepatrný kopeček našeho dětství, a vyslovíme-li to slovo, tu ihned zmizí podzimní jabloně, které lemují výstup, řepná pole s nevýslovně pestrým listím v říjnu, vřes, kterému se tak dobře daří na písčité půdě, a jedle, které temně a tajuplně očekávají nás na výšině. Tu celá hora není již ničím jiným, než mohutnou, drsnou slupkou, která obklopuje zlaté posvěcené jádro, nejstarší a nejsvětější zvon, který v dávných časech byl před válkou a nepokojem ukryt do klínu země. Jako vyzváněl po staletí z věže opatství, aby velebil Boha a svaté, a zaklínal záludnosti temnot, tak také ještě teď zvoní v tom jménu, a s ním zvučí víra a láska.

Pojem domova je třeba vykládati tak, že je zároveň naplněním smyslu člověka, který je též zemí a dílem božského umělce, a také je postaven do

běhu dějin a také povolán k tomu, aby přeměnil
své bytí vírou.

Přeložil B. Durych.

EVŽENIE DE GUÉRIN

(.* 1805 † 1848)

LIST SLEČNĚ LOUISE DE BAYNE
NA RAYSSACU

Koncem října 1832

Právě jsem zaslechla volání zimy, krkavčí kvákání, které na mne působí jako led. Je to ohlášení bláta, deště, sněhu a vysesávání za pecí. Má milá, vzmužte se, hle, čas zkoušky pro samotáře; zvláště pro ty, kteří nemají poustevnického srdce. Jak jich lituji, těchto ubohých zajatců, zmírajících touhou prchnouti, aby viděli a slyšeli, co se děje venku. Neznám pro ně jiného léku než odevzdanost a tuto myšlenku: Bůh to chce. Má drahá, s tím mohou lidé žít všude, třeba i v jeskyni jako svatý Jeroným. Víte, co dělal svatý Jeroným, když ho zachvátila příliš velká chuť návratu do Říma? Sám to vypravuje: „Dával jsem si na hlavu koš písku a takto obtížen vystupoval a sestupoval jsem, zaměstnávaje touto prací svou těkavou obraznost.“ Evženie je blázen! Což chce, abych vystupoval a sestupoval s košem kamení na hla-

vě po Piot Gardy? Bůh mne uchovej, drahá Loui-
so, abych někdy viděla něco, co by vás tížilo na
hlavě nebo na srdci! Avšak kniha, jehla, růženec
nejsou tak těžké. Nuže, vezměte někdy toto malé
břemeno i kdyby vás něco na chvíli přerušilo. Za-
městnání je vždycky lepší než zahálka. Pracujme,
má milá, práce je uzdou žen. Stačí nám nit, neboť
jsme dosti povolné, ale musíme něco dělat, jinak
naše obraznost vybočuje z míry. Zkrátka stává se
bláznivou. Má drahá, zkuste můj lék; nevyléči-li
vás ze všech vašich zel, vyléčí vás aspoň z nudy,
vašeho to největšího nepřítele, z největší nemoci
vašeho srdce a vaši duše. Ano, má drahá, jakmile
povolíme nudě, Ďábel se přibližuje, aby se s námi
bavil. Zmítá námi sem a tam, vyfukuje nám před
očima tisíce barevných bublinek... Můj Bože, jak
se toho potom lituje, když sen pomine! Což jste
nikdy nezakusila tu prázdnotu srdce, kterou za
sebou zanechávají iluse? Nemýlím-li se, myslím,
že od jisté doby je to váš trvalý stav, z něhož
byste se ráda dostala. Ale toto přání je tak slabé,
že vám nemůže býti ani trochu na prospěch. Srdce
říká ano, a hlava říká ne. Ubohá hlavo Louisy!
To jsi ty, která působíš všechno to zlo. To jsi ty,
která působíš, aby se nudila na místě, kam ji nebe

umístilo. Jakmile se toto srdce, tak dobré, tak něžné odvrací od Boha, ty jsi to, která ho odnášíš nevím kam. To jsi ty, která necháváš padati do trní slova Otce Amalrica, a která necháváš někdy zapomínati, že tam nahoře v krásném království je vznešená koruna pro vítěze. Odpusť, má drahá, tento malý výpad proti tvé vůdkyni. Nemám ji méně ráda, ale chtěla bych ji míti moudřejší a klidnější, aby se stále neplašila. Kdybych vás méně znala, nebo kdybych vás méně milovala, mluvila bych méně upřímně. Ale mluvím s vámi jako sama se sebou. Říkám vám to, co si velmi často říkám, a co si ještě opakuji jakkoli stará, když si vzpomínám na svůj dvacátý rok. Můj Bože, tyto vzpomínky nejsou ještě tak daleko, aby se občas nevracely. Přece jsem se namáhala tyto dny, abych všechno zapudila, všechno umlčela, aby všechno bylo zapomenuto. Zpovědník bude spokojen; nežádá ode mě než zapomenutí minulosti a statečnost, což mi často chybí. Když povážím, jak jsem daleko od Boha, a co to stojí námahy dostati se k němu, trápí mne to a jsem pokoušena všeho nechat a nezabývat se už touto pobožností, které nikdy nedosáhnou. Ale Bůh mne chrání, abych neposlouchala ta-

to d'ábelství. Říkati, že není možno Boha milovat, to je jako by se říkalo, že se nemůže milovat ten, kdo nás miluje. Odvážíme se toho? Opravdu, hanbím se, když cítím, co jsem schopna udělat z přátelství, a že tak málo toho činím z nábožnosti. Třebas kvůli vám bych šla na konec světa, vystoupila bych pěšky na vaše hory, abych vás viděla; ale neudělám ani krok pro Boha, a při nejmenší překážce se zastavuji, couvám; přichází nechuť a všechno ledovatí. Moje dítě, hle, ubohá duše, které byste se chtěla podobat! Vezměte si lepší vzor, prosím vás o to; tenhle by vás nepřivedl do nebe. Jestli nacházíte v mých radách něco dobrého, to je to, co mi vnuká přátelství a to, že bych vás chtěla vidět šťastnou, že bych chtěla přispěti k vašemu štěstí. Dobře si vzpomínáte, jak jsme si řekly, že nebudeme hledati štěstí jinde než v Bohu. Ach, jak často se mi připomínají ty procházky ve vašich alejích, a vzpomínám si s potěšením i se zármutkem na ty rozmluvy od srdce k srdci, které jsme tak často tam mívaly. Zvláště ráda si vzpomínám na naši projížďku na koni ten večer před mým odjezdem. Od té doby, zdá se mi, mám vás ještě raději, protože jsem vás dokonale poznanla a protože jsem nahlédla až na dno vašeho

srdce. Hle, čeho je třeba, má-li býti přátelství dokonalé: čisti v srdci jeden druhému až do poslední písmenky.

Konečně mám od vás psaní, milá drahá přítelkyně, a jsem spokojena a šťastna jako by se navrátilo jaro. Opravdu, zima je pro mě méně smutná než to mlčení přátelství, které jste už zachovávala po dva měsíce. Avšak odpusťte, to není vaše chyba. Jsou to vaše štíty hor, kvůli nimž musím tak dlouho čekat. Vaše psaní z 25. září přišlo teprve ke konci října. Ale mám ho, tento drahý list, a zapomínám starosti, zármutky a drobné hněvy, kterých byl příčinou. Jistě jste to poznala z lístku psaného v noci, který jsem vám poslala po tatínkovi, jenž šel do Albi. Mínil vám ho donést, ale naše sestřenice ze Sorèze mu překazily cestu. Budu vám o nich vypravovat, ale nejdříve mluvmé o vás, což se dělá nejraději.

Začátek vašeho psaní mne velmi zarmoutil. Od mého odjezdu žila jste slzami a nudou. Jak mě činíte šťastnou i nešťastnou, že mne tak milujete! Když si pomyslím, že jsem vás přišla navštívit, abych vás zanechala smutnou a nešťastnou, skoro lituji, že jsem k vám přišla. Měla jsem všechno potěšení, a byla jsem daleka toho, abych se z ně-

čeho těšila, protože se nerada raduji sama. Váš smutek mě připravil o všechny radosti z této cesty, a rozmnožuje už tak dost velký zármutek z našeho rozloučení. To sestupování až do Villefranche bylo velmi smutnou věcí. Jenom naše oči spolu mluvily. Tam jsme teprve začali mluvit, protože jsem zpozorovala, že jsem ztratila špendlík ze sloňoviny. To nám vrátilo řeč. Začali jsme mluvit a mnoho tíživých věcí nám vyšlo ze srdcí, když jsme se ohlíželi zpět. Když jsem viděla svého společníka* ožilého, dělala jsem, co jsem mohla, abych ho povyrazila.

Jsem ráda, že se vám i Pulcherii klobouky hodily. Bála jsem se, že vám nebudou dobře. Kolik stály? Tušila jsem, že budou stát 8 - 9 franků. Jistě v něm vyhlížíte jako Quarante, ten horský Merkur. Představuju si tu tvář pod tím širokým kloboukem a směji se sama u sebe.

Myslila jsem, že jste se už vrátila z Camelièrs, a vy zatím jste ani neodjela. Ne že by mi na tom záleželo, abyste byla v Camelièrs - vím, že se z domova nevypravujete tak rychle -, ale umírám touhou, abych vás viděla. Je to každodenní klam. Všichni mi říkají: jsou tam; a když si myslím,

*) bratr Mořic.

že už vás mám, vidím vás zase deset mil odtud. Pan K. d' Aragon komusi řekl, že vás ve dvou dnech čekali v Salièrs, a bylo to tak jisté, že jsem zanedbala příležitost do Rayssacu domnívající se, že už tam jste. Jste, má drahá, jako štěstí, které na sebe stále nechává čekat a které nikdy nepřichází. Pan Armand mi také vzkázal, že vás očekával. Dobře vidíte, že celá země vás čeká. Nuže, vytrhněte se z vašich hor a nechte je čekat až přijde řada na Brandouiny, Sixty a skvělý dvůr, na mladého Mylorda, rytíře s dlouhými ostruhami. Tento poslední mi připomíná jiného rytíře, který je stejně stár jako onen, a který s nadšením mluvil o cestách Rayssacu. To znamená, že rád na ně vystupuje jako mnoho jiných. Mluvil o nich s panem d'Aragonem, který nesdílí jeho mínění. Cestmín, skalní útesy a ostružníky se mu protíví, a tvrdí, že je třeba, aby člověk měl špatný vkus nebo aby viděl vaše cesty v noci, aby je shledával krásnými. Avšak pan Raymond přesto tvrdí, že jsou úchvatné. Raymond byl v pondělí u nás s panem Karlem. Podle všeho jsou to naši poslední návštěvníci, neboť jest třeba shledávati naše cesty velmi krásnými, aby se po nich cestovalo v takovém počasí. Nečekáme už nikoho než vás

a Pulcherii, které máte dosti přátelství, abyste se nenechaly odradit blátem. Pan Karel je mladík, který si zaslouží, aby byl znám. Jeho vystupování nemá půvab pařížské uhlazenosti. Když ho lidé vidí, neříkají o něm: je příjemný. Ale když ho slyší, shledávají ho plného moudrosti, dobrého smyslu, nábožnosti a všeho toho, co člověka dělá člověkem. Zatím co druhý stále hledá ducha, myslím, že Raymond ho má, nebo aspoň ho rychleji nalézá. Byl velmi šlechetný a velmi laskavý... Přinesl mi třikrát Cayla; jeden pro vás a dva pro mě. Uvidíte, jakou novou myšlenku sledoval ve vaši myšlence. Neposílám vám tento obrázek, neboť mám naději, že vám jej odevzdám.

Marie se nedávno vrátila z Lacourtade okouzlena a nadšena laskavým přijetím Gabriely. Po čas její nepřítomnosti měla jsem hodně trmácení, ale teď, když je ji zase vidět, všechno je zapomenuto. Ostatně měla jsem tu své sestřenice, které zpočátku mi byly břemenem, protože, jak víte, bylo třeba, abych si je předcházela a přetvařovala se před nimi. Opravdu, dobře jsem se přetvařovala a co nejlépe jsem je objímala; tak jako jejich starý otec. Ale brzy bylo všechno dobré, když jsem je viděla tak příjemné, tak dobré, tak nesmě-

lé a tak rozdílné od toho, co mi o nich bylo řečeno. Běda chudým! Jak mnoho jsem o tom uvažovala. Kdybych někdy tak zchudla jako mé sestřenice, ti, kteří se nám dnes klaní, viděli by potom na nás mnoho chyb, aby nám nemuseli prokazovat dobrodiní nebo aby od nás odvrátili milosrdenství nějaké zbožné duše. Hle, to je to, co se stalo našim ubohým sestřenicím: řevnili na ně a pomlouvali je. Tedy, má milá Louiso, musím zde odvolat opovážlivý soud, který jsem vám o nich napsala, a nadto činím předsevzetí, nesoudit nikoho podle soudu jiných. Často seknutí jazykem mění světce v d'ábla. Byly u nás čtrnáct dní a chtěla bych, aby tu byly ještě déle. Nejsou hezké ani příjemné podle světa, ale není tomu tak podle srdce. Starší bývala velmi hezká, ale dnes její tahy nevyjadřují než neštěstí. Její sestra je asi tak stará jako já, a je mi podobná až do špičky nosu. Říká se, že jsme si podobny; avšak myslím, že více uvnitř než zevně. Jejich otec je nejkrásnějším starcem na světě. Nakadeřený, ustrojený, dobře vychovaný, plný pozornosti; v pravém slova smyslu byl to velmi svůdný Pařížan ve svém mládí. Od té chvíle, co jsem ho spatřila, shledávám svou ubohou tetu více omluvitelnou, že po-

slouchala jen svoje srdce a své oči, tak špatné rádce v této věci.

Buffle (buvol) už čtrnáct dní je upoután na řetězu. K jeslím, řeknete, to jest k nejhezčí ženě světa, jak mi říkali, k slečně de Riols, v sousedství Castres. Když ženich byl představen otcem, který ho nechtěl nechat mluvit, řekl slečně, aby se nedivila mlčení jeho syna, neboť je velmi nesmělý a velmi zamilovaný; zrovna jako by mu láska uřízla jazyk. Myslím, že slečna by byla měla více nedůvěry v tuto lásku bez peněz, kdyby jí byli tolik o nich nemluvili. Bude nešťastna, ale nelituju ji, když chtěla býti nešťastnou. Což je možno, aby člověk jen trochu cítící vzal si za muže hovořícího, bytost, která nic necítí? Raději smrt než takového muže! Celý Gaillac ze zvědavosti se jde dívat na tento zvláštní párek.

Belleriveovi nás opouštějí; polovina rodiny odjíždí v pátek a ostatní brzy budou následovat. Jenom Gabriely je mi přitom líto. Psala vám; napište mi, zda jste jí odpověděla. Neotálejte tak jako loni. Jinak by to vyhlíželo jako lhostejnost.

S Bohem, má drahá, mám vám ještě říci tisíc věcí, jež musím odložit na zítřek. Budu pokračovat ve svém deníku. Posílám toto psaní do Pausodou

jedné ženě, která zítra půjde do Gaillacu. Je už noc; s Bohem!

5. listopadu 1832
Přicházím, má drahá Louiso, abych pokračovala ve svém pátečním deníku. Měla jsem tak nachvat, že jsem vás opustila jako byste mi byla docela lhostejnou; bez přátelského pozdravu, bez objetí. Co jste si myslila? Jistě nic zlého; jste tak dobrá! A potom: vždyť mne znáte jako vlastní kapsu. Víte, kde jsou něžnosti, které nejsou na papíře. Běžte tam, budete spokojena; najdete srdce plné Louisy. Nadto, milá přítelkyně, cítím jako vy každodenně, co to stojí, když se lidé navzájem milují. Lidé se radují pokud se mohou viděti a slyšeti. Avšak, milý Bože, tyto dny tak rychle prchájí jako krásný sen! A potom se stále pláče. Měla jsem naději, že vás brzy obejmou, jak jste mi slíbila, a zatím jste ještě na Rayssacu. Ještě chvílečku, a už nepřijdete. Vaše cesty budou neschůdné. Zatím však všichni se vás dovolávají a pan Armand rád by vám ukázal své štěstí.* Přijďte tedy, přijďte, drahá přítelkyně, všichni lidé vás

*) Félicité (štěstí), slovní hříčka se jménem ženy Armanda d'Huteau, rozené Felicita Duplessis.

volají a vztahují k vám své paže, já v čele. Myslím, že bez domýšlivosti mohu zde zaujímat první místo.

Tatínek se v těchto dnech vrátil z Gaillacu, kde byl na zádušní mši za mého ubohého strýce. Byly jsme tam také pozvány, Marie a já. Ale déšť, a také to, že jsme neměly příhodné šaty, nám zabránilo tam jít. Svatý Michael byl naplněn lidmi, a to smuteční procesí, které se konává v ulicích, bylo opominuto.

Myslím, že Belleriveovi odjeli nebo odjíždějí zítra. Jsem nerada kvůli Gabriele, kterou nenajdu v Gaillacu, jak jsem zamýšlela, půjdu-li tam příští týden. Nadto bude to den strávený s Mořicem, a je to dost, když se lidé nemohou dlouho vidět. Jak dobře víte, nebudu příliš veselá; budu tehdy potřebovat to, co mi chybí: odevzdanost do vůle Boží, nábožnost, srdce milující jen Boha, dávající mu vše bez lítostí. A potom budu potřebovat vás, má drahá, jež mne dovedete tak milovat a jejíž srdce je zcela bratrem mého srdce. Kdybych věděla, že vás naleznu v Gaillacu, i přes r o z l o u č e n í šla bych s radostí; dovedla byste mě dobře potěšit tou něhou, tím přátelstvím, které vám vychází ani nevím z které hlubiny srdce, a které vrací ště-

stí odsouzení. Hovořily bychom a modlily bychom se společně jako na Rayssacu. Jaké by to bylo štěstí pro mě, kdybych si vás mohla přišít na šaty!

Pan de Faramond přišel nás navštívit na cestě do Bleys, pln strachu z neštovic; je tam jeho malý Gaston. Říkal nám, že Elvíra od své svatby stále trpí; a trpí dost, aby se člověk pro ni znepokojoval. Hle, už štěstí pominulo: byla tak šťastná! Ale teď je nejnešťastnější z nešťastných! To je ta krásná, mladá a půvabná paní Maruéjouis, která se nemůže utěšit, že má za muže zvíře místo člověka. Zdá se, jako by se příbuzní domluvili, aby ji klamali. Říkali jí, že mladík byl tak oddaný, že se neodvážil ani promluvit; prohnalost jeho otce mu zarazila jazyk. Nechali ho říci jenom a n o. Však také brzy potom mladá žena řekla: „Ach, pane, teď vás znám, ale poznala jsem vás příliš pozdě.“ Bylo to po tragickokomické scéně, jež se stala ráno při snídání.* Byl tam jeden opařený a tři ranění. Opařen byl kuchař, kterému ženich dal strašnou ránu nohou ve dveřích a chrstl mu masovou polévku do obličeje, a kastrolem

*) Mladí lidé mají zvyk přinášeti ráno polévku novomanželům do jejich pokoje.

praštil o podlahu. Potom tři kuchařští pomocníci, p. Facien a p. Rossignol a ještě kdosi svedli s tímto novým Horácem strašnou bitku kopanci, pěstmi, zuby; všichni tři tak byli zřízeni, že lidé mysleli, že jsou mrtví. A všechno to se dalo před očima ubohé ženy, která div nezemřela strachem, zármutkem a lítostí ve své posteli. Tehdy, když viděla přicházeti na pomoc zuřivcova otce, zvolala to, co jsem vám řekla. Ubohé stvoření! Všichni ji litují a nikdo se ji nemůže zastati. Nevychází a nevchází, nechodí do kostela než připoutána k tomuto sprostému buvolovi. Všichni ji shledávají půvabnou a velmi politováníhodnou. Kdybych byla na jejím místě, hned po té scéně byla bych se vrátila k svému otci a řekla bych mu, že není svazku mezi ženou a zuřivým hovadem. Pan Maruéjous píše si ve svých listech „Z Maruéjous“; malá ješitnost, která nezušlechtí jeho rod. Tato spojka mezi šlechtictvím a hloupostí, jaká se málokdy najde, vyvolává jenom smích. Tatínek se dozvěděl všechny tyto podrobnosti od Tonnaců. Neříkejte o tom nikomu; chtěla jsem vás jenom rozesmát.

Ubohá slečna de Saint-Fons brzy uzří konec svého utrpení. Tatínek ji byl navštívit; měla z toho

velkou radost. Říkal, že trpí mučednictví, ale s radostí. Můj Bože, jak je člověk šťastný, když je světce! „Přijímám utrpení,“ říkala, „jako očištěc; potřebuju to, můj život nebyl z nejčistších, nemilovala jsem vždycky Boha.“ Co si počneme my, má drahá, když bělostné duše neshledávají se dosti bílými? Budu je prosit, aby prosily za mne. Světice chce mně a Marii nechat něco na památku; nevím, zda knihy nebo relikvie. Jistě to budou relikvie. Říkala o tom tatínkovi.

Jistě už víte, že pan Albert prodal mlýn; udělal to proto, aby mohl bydlit v rodině u svého otce. Gabriela je hodně poznamenána.* Hněvám se na Alexandru, že vás zanedbává. Ale myslím, že pro to nepláčete. Možná, že tento týden se vrátí do Cahuzac se svou matkou, s moji sestřenicí de Lagardelle a s mým bratrancem ze zámoří. Konečně ho uvidíme, toho drahého Afričana. Je hodně nešťasten obdržev zprávy od své rodiny, že Angličané vzbouřili černochoy proti bělochům, a že jeho lidé jsou nuceni opustit ostrov. Je to zoufalé, viděti se tak vzdálenou za podobných okolností. Přichází nás navštívit, ale zároveň se s ním loučíme, neboť je nucen odjet, aby sdílel osud své ženy

*) od neštovic.

a svých dětí. Zdržel se u svého nemocného strýce, který ho chce učinit svým dědicem. Od té doby, co je ve Francii, je stále chladno. Jak je to smutné, opustit svou vlast! Nic se nenachází z toho, co se tam zanechalo; i ovzduší se nám stává cizím. Má drahá Louiso, zůstaňme blízko sebe tak dlouho, dokud můžeme. Vaše cestovatelská záliba dobře se projíždí, myslím, ve vašich horách; obraťte ji na naši stranu. Chtěla bych vás viděti, krásná amazonko, uprostřed té škadrony.

S Bohem, má drahá, cítím polévku, mám hlad; když jsem nasýtila srdce, jdu nasýtit žaludek. Je třeba, aby všechno žilo. Vyříd'te mé pozdravy, tak jak vy to dovedete, svým sestrám a panu Karlovi od mých bratrů. Tatínek doprovází Mořice do Toulous. Musí nám přinést šaty. Jestliže do té doby nebudu v Galliacu, hned si je obléknu a půjdu tam. P. S. Zapomněla jsem vám říci, že jsem poslala na cestě do Pradel lístek Leontině. Paní de Tonnac přichází z Brassac; viděla jste ji? Olympa jde do Toulouse s paní Boudetovou, snad ji už neuvidím, přezimuje-li v Toulouse; bude mi po ni smutno. Mám ráda Olympu, je dobrá a příjemnější než svatá Kornelie, která mění počasí ze studeného do teplého. S Bohem, objímám vás tisíckrát.

Z franč. Eva Florianova

LOUIS RUY

O ÚLOZE INTELLIGENCE V POZNÁNÍ BOHA.

V této studii budu označovati slovem intelligence nikoliv intellectus scholastiků, nýbrž ratio, totiž schopnost diskursivní, která spojuje fakta s fakty, ideje s idejmi, jež vyřeštiluje věci jedny včmi řadí, to proto, že analyzuje; jestliže sjednocuje, to proto, že rozlišuje. Jeho postup je od jednoho k druhému, stanoví vztah mezi jedním a druhým. Ale aby splnila svou funkci, jest jí třeba výchozího a cíle. Spojuje články řetěza, ale vychází z nějakého základu, kde by mohla upevniti první článek, a s tou podmínkou, že dospěje k nějakému jinému stanoviti kde by mohla upevniti poslední; jinak její práce by byla marna. Můj předmet jest takto přesně vymezen.

I. Poznání metafysické.

V této studii budu označovati slovem intelligence nikoliv intellectus scholastiků, nýbrž ratio, totiž schopnost diskursivní, která spojuje fakta s fakty, ideje s idejemi, jež vysvětluje věci jedny věcmi jinými. Jestliže souřaduje, to proto, že analyzuje; jestliže sjednocuje, to proto, že rozlišuje. Jdouc postupně od jednoho k druhému, stanoví vztah mezi jedním a druhým. Ale aby splnila svou funkci, jest jí zřejmě třeba východiska a cíle. Spojuje články řetězu, ale vychází z nějakého základu, kde by mohla upevniti první článek, a s tou podmínkou, že dospěje k nějakému jinému stanovišti, kde by mohla upevniti poslední; jinak její práce by byla marna. Můj předmět jest takto přesně vymezen.

Abych prozkoumal úlohu intelligence v metafysickém poznání Boha, musím tudíž nejprve ohledat i ten základ, na nějž intelligence upevní první článek diskursivní řady, totiž, abych mluvil bez metafory, musím najítí prvotní základní myšlenku, jež poskytne analýze předmět, a od níž se zavede řeč (diskurs, pojednání, rozpráva). Poznati Boha, toť poznati předně jeho existenci, pak jeho bytnost.

Jest snadno rozeznati, když studujeme tradiční důkazy existence Boha, prvotní námět, jenž jest opěrným bodem důkazu. Nejčastěji se rozeznávají tři fysické důkazy; důkaz existencí světa čili argumentem náhodnosti, důkaz z pohybu, čili argumentem prvního hybla, důkaz z řádu světa, čili argumentem příčin účelných: - tři metafysické důkazy: důkaz ontologický povahou ideje dokonalého, důkaz kartesiánský původem ideje dokonalého, důkaz platonický existencí věčných idejí; - konečně tři důkazy morální: důkaz všeobecného souhlasu, důkaz psychologický dychtěním duše, důkaz morální ve vlastním smyslu slova, odvozený z faktu závaznosti (povinnosti).

Nemám v úmyslu stanovovati nebo zkoumati hodnotu těchto různých důkazů. Omezím se na to, že

zjistím, že argumentace ta má vždy východiskem intuici: zkušenost či intuici nějakého faktu, nějaké konkrétní a náhodné reality, intuici nějaké ideje. A ovšem jest možno, aby idea, z níž se vychází jako z prvotní základní myšlenky, byla nikoliv ideou vrozenou, nýbrž ideou vlastní hlavou utvořenou, abychom mluvili jazykem Descartesovým, totiž ideou utvořenou samou inteligencí; tato chyba nijak neoslabuje zjištění, že v základě úsudku vždy se naskytuje intuice.

Jak intelligence, vycházejíc od této intuice, postupuje? Ponechavše stranou důkazy metafysické, na jejichž výkladu souhlas není uskutečněn, každé dovozování můžeme svést na toto schéma: intuice čili zkušenost nějaké relativní a náhodné reality; usouzení (soud, úsudek), jež připíná tuto realitu k Absolutnu nutným vztahem závislosti; tvrzení Absolutna. Úsudek závisí od intelligence; závisí od ní též tvrzení? závisí od ní tímž způsobem? závisí od ní výlučně?

Omezím se pro tu chvíli jen na tyto otázky. Dříve než se pokusím na to odpovědět, chci zkoumati, jak intelligence postupuje, když filosofická myšlenka se pokouší povznést se až k poznání božské

bytnosti. Postupuje dvěma způsoby: víme z důkazů, jež stanovily jeho existenci, že Bůh jest Bytost nutná a nekonečná, a jest možno odvoditi z této nutnosti a nekonečnosti všechny přívlastky, jež vyžadují; jinak víme, že všechny dokonalosti, jež se nalézají v bytostech náhodných, nalézají se v Bytí nutném, a možno Mu je tedy přisouditi s vyloučením jakéhokoliv omezení, povyšující je na nekonečnou.¹⁾ Prvním postupem dostaneme přívlastky Boha, jež zoveme metafysickými, protože jsou odvozeny z metafysického myšlenkového základu; dávají nám poznati božskou bytnost. Druhým postupem dostaneme ty přívlastky, jež zoveme morálními, protože jsou usouzeny tím, že bereme za východisko pozorování morálních vlastností člověkových; představují nám Boha jako osobu.

Tyto dva postupy mohou se svésti na totéž schema: *i n t u i c e* idejí nutnosti a nekonečnosti čili *z k u š e n o s t* morálních vlastností člověkových; *a n a l y s a* čili *ú s u d e k a n a l o g i í*; *p o z n á n í b o ž s k é p ř í r o d y*. *A n a l y s a* a *ú s u d e k* závisí od *i n t e l l i g e n c e*; *z á v i s í o d n í t é ž p o z n á n í*? *z á v i s í o d n í t ý m ž z p ů s o b e m*? *z á v i s í o d n í v ý l u č n ě*?

Ať běží o tvrzení Absolutna, ať se jedná o poznání

božské bytnosti, jsou to tedy stále tytéž otázky. Zdá se mi, že tomu odpovídají velmi zřejmá fakta, fakta denní zkušenosti.

U lidí viditelně stejné intelligence a kultury vyjde z téže intuice týž úsudek,²⁾ ale zatím co jeden tvrdí Absolutno, druhý zůstává na váhách, a onen popírá.

Atheista zná důkazy existence Boha; vycházeje od téhož prvotního základu myšlenkového, jest schopen učiniti úplně úsudek věřícího. S hlediska formální logiky diskurs (řeč, projednání) jest týž, ať dospěje k tvrzení, ať ztroskotá v lhostejnosti nebo v negaci. Pustí-li z rukou opovržlivě, aniž ho kam zapne, poslední článek řetězu, bude tento viseti na plano, bez užitku, ale články nebudou méně pevně spolu souviseti, takže to bude řádný řetěz, ale nenapiatý, nezapiatý.

A jakmile se jedná o poznání božské přírody, jest snadno učiniti táž zjištění. Lidé zjevně stejné intelligence a kultury přijímají jako východisko tutéž intuici, činí týž úsudek, ale kdežto pro jedny Absolutno není než jako u s i a b s t r a k t - n í i d e j í, studenou a nepůsobící, pro druhé jest Realitou po v ý t c e, jež vzněcuje lásku. A mezi těmito co to ještě rozdílů! Oč tato nejvyšší

Realita jest živoucnější pro tyto než pro ony! Jak různě jest jedním a tímž člověkem poznávána v různých dobách jeho existence!

Závěrečný úsudek se přímo vnucuje. Intelligence má úlohu nutnou; bez přemítání věřící by nemohl právem s filosofického hlediska tvrditi Absolutno, ani se povznésti až k metafysickému reálnímu poznání božské přírody, ať sebe nedokonalějšímu a temnějšímu. Ale tato úloha, je-li nezbytná, není dostačující. Toto tvrzení a toto poznání nezávisí od pouhé intelligence.

Mohl bych se tuto se svým zkoumáním zastaviti. Předsevzal jsem si určiti úlohu intelligence v metafysickém poznání Boha; a to jsem vykonal. Přece však nebude zbytečno pustiti se v tom více do hloubky. Pokusíme-li se vybaviti to, co v tvrzení Absolutna a poznání božské přírody nezávisí od ní, bez pochyby ještě přesněji a ze samého faktu poznáme úlohu intelligence.

Všimněme si nejprve, že tato úloha není vždy nedostačující. Není nedostačující když běží o stanovení pravd matematických. V tomto oboru různosti mínění jsou vzácné a závisí zřejmě od dokazování; tím rozumím, že když

dva matematikové nepřicházejí k týmž výsledkům, stává se to, aniž vědí anebo když to vědí, tím, že neučinili t u t é ž důkaznost. Kdyby učinili t ý ž ú s u d e k, nemohou nepřijíti k t é m u ž z á v ě r k u.

Možno říci totéž při vědách přírodních? Mělo by to tak býti. A přece tomu tak není. K jistým teoriím kloní se mysl tak přirozeně přesnou aplikací metody experimentální, že ať kdokoliv použije jak se sluší postupů této metody, bude nevyhnutelně přiveden uznati platnost těchto teorií. V tomto případě zase, - a je to nejčastěji, - závěrečné úsudky závisí přímo a j e d i n ě od metody. Ale nemůžeme zapomenouti vášnivých hádek o některé vědecké theorie, takové jako transformismus a evolucionismus, různá vysvětlování života organického, atd. Tady začínáme z a h l é d a t i nedostatečnost úlohy intelligence: východiskem jsou nám t á ž f a k t a a t y t é ž z k u š e n o s t i; stejně používáme téže metody, a přece dospíváme k r ů z n ý m v ý s l e d k ů m.³⁾ Různost mínění nezávisí již zřejmě, přímo a výlučně od používání metody.

Učiníme-li teď podobnou úvahu o vědách m o r á l n í c h: o psychologii, historii, sociologii, mo-

rálce ve vlastním smyslu slova, tyto různosti jsou v nich skoro pravidlem, tolik jsou četné, měnlivé, odnášejíce se skoro na všechny body. Přihlédneme-li k nim blíže, poznáme snadno, že ať ve vědách přírodních, ať ve vědách morálních různosti ty nastávají a se přituzují pokaždé, když přímo nebo nepřímo řešení se přimyká k problému O s u d u, (určení), k otázce existence a přírody d u š e, k otázce a přírodě B o h a. Tu pak, a jenom tehdy setkáváme se s onou zjevnou anomalií: t o t é ž v ý c h o d i s k o, t o t é ž u s u z o v á n í n e b o p o u ž í t í t é ž e m e t h o d y, a r ů z n é z á v ě r k y.

Jsme tak tedy přivedeni k rozeznávání dvou druhů pravd. Jsou pravdy a b s t r a k t n í, totiž pravdy, jež nepohybají naší vůlí, neorientují naši sensibilitu, a nemají žádného vlivu na konání. Jsou to pravdy mathematické, a obyčejně pravdy vědecké. Závisí j e n o m o d i n t e l l i g e n c e.

Jsou pak ještě pravdy k o n k r é t n í, pravdy řádu morálního, jež se neobracejí jenom k i n t e l l i g e n c i, nýbrž jsou také p ř i k á z á n í m p r o n a š i v ů l i, p r a v i d l e m p r o n a š i s e n s i b i l i t u a p r o n á š ž i v o t. Tyto pravdy budou vyžadovati více než prosté přilnutí intel-

l e k t u á l n í .

Jest třeba, aby je v ů l e p ř i j a l a ; jest první a přede vším třeba, aby je svolila h l e d a t i . Nebudeme-li chtít Pravdu, budeme od ní pozornost odvracet. Příliš často „z a b a v o v á n í“ se a všeho druhu povyražení - zábavy, ctižádost, úřední povinnosti (když to není přímo otrocká starost o chleba), umění, ba i věda,†) - nebývá, jak to tak silně vyjádřil Pascal, než útěk od sebe sama, a utíká-li někdo od sebe sama, je to jen proto, aby se neslyšelo v nejhlubším vědomí, jak se Pravda dovolává naší pozornosti a péče.

N e b u d e m e - l i c h t í t i Pravdu, místo abychom upřeli svou pozornost na důvody, jež by nás vedly k tomu, abychom ji připustili, budeme ji upírat i j e d i n ě n a d ů v o d y o p a č n é ; ocitneme se v z a u j a t o s t i .

Stejně tomu tak bude, budeme-li mít ž á d o s t i - více nebo méně jasně vědomé, - z á j m y , - více nebo méně přiznané, - z v y k y - více nebo méně osvojené, - v á š n ě snad, - více nebo méně zjevné, - j e ž P r a v d a o d s u z u j e , a jež ujařmily naši vůli. Ale tyto žádosti, tyto zájmy, tyto zvyky, tyto vášně se zrodily a se rozvinuly, protože jsme žili proti svému svědomí. Podle energického rčení

Evangelia my jsme „P r a v d u n e k o n a l i“; byla nepřítomna v našem životě, bude také nepřítomna v naší myšlence. Člověk jest jeden; všechny naše schopnosti a konání jsou solidární.

Vždyť je to cosi tak všedního. Což to den ze dne nezjišťujeme? Je to něco nového, řekneme-li, že vašeň inteligenci ujařmuje a nedovoluje jí již působiti jinak, než ve funkci utkvělé myšlenky, jakmile, jemněji řečeno, žádost usměrňuje naše pojetí, když člověk, jakmile jeho zájem jest v sázce, neumí již usuzovati nestranně, když zvyk se stane silou, jež řídí neméně myšlenky než činy, když konečně, jestliže myšlenka řídí konání, jest neméně nesporno, že konání utváří myšlenku? „Když nežijeme, jak myslíme, napsal velmi správně Paul Bourget (L e d é m o n d e m i d i), nakonec budeme mysliti, jak žijeme.“

Jest tedy třeba s celou naší bytostí Pravdy dobývati. Chceme-li ji, jsme-li rozhodnuti ji přijmouti, ať následky toho budou jakékoliv, budeme i hledati s vytrvalostí a bez zaujetí. A jednou z podstatných podmínek hledání jest udržovati nebo zmociti u p ř í m n o s t ve svém životě, rozptýliti všechny subtilní lži vnitřního života, - ne-

beru tu tato slova zcela v témže smyslu, který jim dal p. Dromard, - uvéstí v soulad konání a svědomí. Činiti vše, co víme z Pravdy, toť první a nejjistější prostředek věděti z ní více. „První přikázání logiky, které ti dávám, psal Malebranche, toť to, abys byl člověkem poctivým.“ Když toto přikázání zachováme, dovedeme Pravdu poznati, jakmile se představí; a když ji potvrdíme jejím pravým jménem, když jí přiznáme Absolutno, což jest Bůh, stane se tak v milujícím a celkovém přilnutí.

Toto celkové přilnutí, toť víra, ve smyslu, který dali tomuto slovu Ollé-Laprune a Maurice Blondel. „Vizte teď, napsal Maurice Blondel⁵⁾, nový smysl, širší a určitější, velký smysl, který od nynějška nabylo toto veliké jméno víry. Věřiti neznamená tvrditi prostě z vnějších důvodů; ani to neznamená prisouditi vůli libovolnou moc překonati chápání (srozumění); znamená to oživiti důvody vnitřní, dokazatelné a přesvědčivé přilnutím celé bytosti; znamená to připojiti doplněk přisvědčení z upřímného srdce, dobrovolně a prakticky k rozumnému a racionálnímu souhlasu.“

Toto pojetí jest bohaté důsledky. Neodchýlím se od svého předmětu, když se pokusím některé vy-

baviti.

Předně dovoluje pochopiti různost mínění a věření. Kdyby víra byla jediné věcí intelligence, jež jest schopností *n u t n o u*, *m o h l* by býti soulad v oboru víry jako při otázkách věd mathematických nebo věd exaktních vůbec. Ale věření věd jest složité. Závisí jak od intelligence, tak od sensibility, tak od konání, tedy z největší části od svobodné vůle. A jelikož použití svobody přivodí vždy rozdíly v sklonnostech vůle a v chování života, budou vždy rozdíly v míněních a věření.

Jiný důsledek, - a ten jeví se mi jako drahocenné naučení pokory, kromě toho vyhovuje požadavkům spravedlnosti, - jest, že v řádu věření prostí lidé, ti, jejichž intelligence nebyla vzdělávána, více pak ještě ti, jejichž intelligence jest málo rozvinuta, konečně ti, kteří se nenaučili než dobře žíti, všichni malí, skromní a čistí, nejsou nijak v nevýhodě vůči intelligentnějším a vyučenějším. Vskutku, jak myslím, jsem to ukázal, kdežto abstraktní pravda se dobývá úsilím *j e d i n ě* intelektuálním, víra se zaslouhuje také loyálností, dobrou vůlí, věrností příkazům svědomí. Když se jedná o pravdy mathematické nebo vědecké, tu nejintelligentnější a nejvyučenější budou je chápati nejlépe; ale v řá-

du víry ten, jenž bude míti plněji Pravdu, bude ten, kdo si ji více zaslouží. Zním malé lidi z venkova, kteří, aniž znají abstraktní větu principu příčinnosti, aniž umějí učeně rozmlouvati o náhodnosti, a prostě protože nic nezkalilo jejich duše, vystupují tak jistě jako filosof od nedokonalých a přechodných existencí k existenci Bytí věčného a nekonečného; a znám dobré ženy, - z těch dobrých žen Francie, jež tak dobře oslavoval René Bazin, - jež bez kolísání podivuhodně používají procesů eliminačních a transcendenčních, a prostě proto, že byly vždy dobré, pronikají hlouběji než mnozí metafysikové v milující a důvěry plné intuici vniternou přírodu Boha.

A zase ti, kdož hledají v nejistotě a snad v úzkosti, musí posilněni býti pojetím, jež hodlám vyloužiti v následující kapitole. Protože hledají Pravdu, že se jí dovolávají svým úsilím a svou žádostí, že trpí svou nevědomostí a svou pochybností, to znamená, že jsou uzpůsobeni a ochotni ji přijmouti, ať by praktické důsledky byly jakékoliv, to znamená, že se jí nebudou báti ve svém životě uskutečňovati. K Pravdě ještě neznámé lnou tedy z celé vůle, která k ní tíhne, celým svým životem, který si jí žádá, veškerou myslí, která ji stíhá;

ale což toto úplné lnutí není již víra? Nechť jsou tudíž v bezpečí a nechť hledají vytrvale dále; p o - k o r n é o č e k á v á n í jest nejvyšší zkouškou, kterou se Pravda dobývá.

Konečně jestliže láska v nejušlechtilejším a nejúplnějším smyslu tohoto slova není pojmem pudovým, tetelením se temné citovosti, je-li naopak přijatým, uváženým, rozumovým, chtěným zanícením celé bytosti, sjednocením, hledaným, zároveň dobytím (vzetím) a darem, a přijetím v téže míře, jak jest darem, tu naléhá poslední tvrzení: v í r a jest ú k o n l á s k y.

II. - P o z n á n í V ě r o u.

Pokusiv se určití s přesností úlohu intelligence v metafysickém poznání Boha, rád bych teď prostudoval tuto úlohu v poznání Boha Věrou. O tomto bodě vyložil velmi jasně nauku Církvě Koncil Vatikánský; omezím se tedy a budu reprodukovati jeho učení a vhodně je vyložím po způsobu katolické tradice.

Abychom si objasnili stanovisko, vyžádáme si nejprve od Koncilu definici Víry. Čteme v konstituci *Dei Filius*: „O této víře, která jest začátkem

spásy, katolická Církev vyznává, že je to ctnost nadpřirozená, skrze niž, s vnuknutím a s pomocí božské milosti, máme za pravé, co Bůh zjevil, nikoliv že bychom byli postihli přirozeným světlem rozumu její vnitřní pravdu, nýbrž svěřivše se autoritě samého Boha, který nám ji zjevuje, jsme přesvědčeni, že se neklame, aniž může nás klamati.“ Takto jsme povinni věřiti, c o B ů h z j e v i l , p r o t o ž e On to zjevil, ale jest zřejmo, že musíme napřed věřiti, ž e B ů h z j e v i l . Takto jest tedy plán mého pátrání zcela vyznačen: třeba vybaviti co nejurčitěji úlohu intelligence v přílnutí k o b s a h u Zjevení, a pak v přílnutí k f a k t u Zjevení. Na první pohled zdál by se logičtějším pořádek obrácený, ale ten, který naznačuji, má výhodu, že jest blíže samému předmětu této práce. Jelikož pojednávám jedině o poznání Boha Věrou, nebudu se v obsahu Zjevení zabývati leč učením o přírodě Boha, o jeho existenci, o jeho vztazích s tvory. Toto učení jest dvojího druhu: jsou to nejprve b o ž s k á t a j e m s t v í ; jsou to také jisté pravdy ř á d u p ř i r o z e n é h o .

„Jenom božskému zjevení máme co děkovati, že jisté pravdy o Bohu, jež ostatně nejsou nepřístupny lidskému rozumu, mohou v přítomném stavu

lidstva býti poznány ode všech snadno, s pevnou jistotou, a bez příměse bludu“.⁶⁾ Těmito pravdami o Bohu jsou jeho existence, jeho příroda: Jest Bytost nutná a nekonečná; - jeho vztahy se světem: On jej stvořil, zachovává ho a spravuje svou prozřetelností. Lidská intelligence tyto pravdy může p o c h o p i t i ; ba může je s t a n o v i t i „přesvědčivými“ důvody⁷⁾, podle již uvedeného rčení Maurice Blondela. Právě proto Koncil tvrdí, že když se jedná o tyto pravdy, „nemá se říkati, že Zjevení jest naprosto nutné.“ Jest nutné „v přítomném stavu lidstva“, a o lidstvu pozorovaném kolektivně, v jeho celku, aby je všichni poznávali „snadně, s pevnou jistotou, a bez příměse bludu.“ Ukázal jsem v první části této práce nutnost a nedostatečnost úlohy intelligence, když se člověk pokouší povznést se až k metafysickému poznání existence a přírody Boha. Mluvím-li však teď o těchže pravdách, poznání, o němž mluvím, není téhož řádu. Bez pochyby jsou to pravdy řádu přirozeného, ale pokud jsou předmětem Víry, nepřipouštíme jich, protože je můžeme d o k á z a t i , ani proto, že je můžeme p o c h o p i t i , připouštíme je, p r o t o ž e j e B ů h z j e v i l . Intellektuální postavení věřícího vzhledem k těmto pra-

vdám neliší se tedy v ničem od jeho intelektuálního postavení vůči tajemstvím.

Není však víra v tajemství úplným se zřeknutím intelligence? „Vedle poznání, přístupného přirozenému rozumu, prohlašuje Koncil, předkládají se nám k věření tajemství skrytá v Bohu, jež, nejsou-li zjevena s hůry, nemohou přijíti k našemu poznání“. A kanon, odpovídající naukovému výkladu, výslovně praví: „Kdyby někdo tvrdil, že božské zjevení neobsahuje tajemství ve vlastním smyslu, ale že všechna dogmata víry mohou rozumem náležitě vzdělaným býti pochopena a dokázána podle přirozených zásad: proklet buď!“

Přece však tyto texty, když k nim blíže přihlédneme, nepraví, že tajemství uniká chápavosti intelligence ve všech vzhledech, ani zvláště ve všech jeho vztazích k ostatním pravdám. Neboť tajemství, ať běží o Trojici, o Vtělení nebo o Spasení, není pravdou osamocenou; má naopak úzké vztahy s pravdami řádu přirozeného, jež osvětluje, a jež v jisté míře je také osvětlují. Ovšem, intelligence by nemohla vlastním přičiněním tyto vztahy objeviti, ale jsouce jednou poznány Zjevením, rozpínají pole našeho poznání a osvětlují je novými jasy. Takovou se jeví býti myšlenka Koncilu:

„Rozum, osvícený věrou, když hledá pečlivě, zbožně, obezřele, přichází s pomocí Boží k jistému porozumění (intelligenci) tajemství, a toto porozumění jest velmi plodné“. Definovati a určovati vztahy, jež dlužno takto hledati, přísluší schopnosti diskursivní, protože postupuje „analogií s přirozenými předměty svého poznání, a vztahem k tajemstvím, buď vespolek mezi nimi, buď s posledním cílem člověkovým.“

Tajemství lze tedy přirovnati k oněm světlým oblakům, jejichž vidění měli často spravedliví Starého Zákona, a jimiž jsou zcela zastřena prozařovala sláva Boha; tajemství jest závoj, ale jest také jasem. Abychom nedali než jeden příklad, závěrky metafysiky, týkající se božské přírody, jeví se nám jako jisté a zároveň jako neintelligibilní, ba řekl bych jako kontradiktorické. Jednak vskutku jsme přiváděni k přiznání, že Bůh jest láska; jinak zase musíme tvrditi, že nekonečná dokonalost jest jediným nutným předmětem lásky nekonečné. Ale pak Bůh nutně miluje sebe sama; On jest jediným nutným předmětem vlastní lásky. Jak by se nad tím náš rozum nepozastavoval? Milovati sebe sama, což je to ještě milovati? Což neztrácí slovo milovati v tomto rčení svůj vlastní skutečný

smysl? A není rouháním tvrditi, že v božské přirozenosti jest totožnost sobectví a lásky? Tu přistupuje Zjevení a upokojuje rozrušený rozum. Nekonečná dokonalost jeho vlastní přirozenosti jest nutným předmětem božské lásky, ale každá Osoba Nejsvětější Trojice miluje svou přirozenost v druhých Osobách. Tajemství nám vysvětluje to, co jsme nemohli pochopiti; jest jasností.

Jistá pedagogická zkušenost, kterou obnovuji ode dávna rok co rok, zdá se mi příliš poučnou, než abych se tady o ní nezmínil. Nenalezl jsem účinnějšího prostředku, abych vyložil svým žákům filosofie povahu tvůrčího úkonu, než že jsem jej vysvětloval tím, že jsem vytýkal rozdíl tohoto úkonu od aktu, jímž od celé věčnosti a nutně Otec zplozuje Slovo v lůně Trojice. Pro tyto mladé duchy Tajemství osvětluje theorii filosofickou.

Souhrn pravd zjevených, rozvinutých, vykládaných, uspořádaných, ustavuje vědu, theologii, zpracovávanou postupně během století lidmi nesporné hodnoty, často lidmi velikého talentu, a také mocnými genii jako svatý Augustin nebo svatý Tomáš Akvinský. Toto ladné uspořádání našich dogmat a jejich blízkých i vzdálených důsledků, dílo intelligence, obrací se k intelligenci, u níž se

uchází o to, aby dala svůj souhlas, své přilnutí, protože pravdy ty jsou zjeveny od Boha, což jest v ní motiv nutný, a také proto, že jejich zřetězení, jejich vhodnost, jejich bohatost jistě ji uspokojí a usnadní jí podrobení božskému slovu.

Nuže, před souborem našich dogmat, a zvláště před tajemstvími, co to různých a protichůdných intelektuálních poloh! Jedni dávají přilnutí úplné, pevné, vroucí; co jich pro tato tajemství a pro tato dogmata od té doby, co Kristus zemřel na Kříži, všechno obětovali, všechno, co tvoří lidsky cenu života, ba sám život! Jiní naopak odvrhují šmahem obsah Zjevení: kde my se podivujeme vzneseným harmoniím, oni nevidí než chaos a zmatek; pohoršují se Tajemstvím jako nemyslitelnou kontradikcí a opověděním boje lidskému rozumu; oblak, pro nás světlý, jest pro ně jen chmurným mrakem. Neukvapujme se, neviňme jich hned z nevědomosti; snad bychom byli neopatrní a nespravedliví. Tu budme vždy sami opatrní, ať své Víře vydáváme dobré svědectví. Neboť kdybychom předpokládali, že nevědomost jest nezbytným vysvětlením nevěry, což bychom už tím neztotožňovali vědu a Víru?

Přál bych si, aby na skutečném smyslu mé myšlenky neulpěla žádná dvojsmyslnost, abych rozptýlil i možnost nějakého zmatku. Nepravím, že nevědomost nebyla by n i k d y příčinou nevěry nebo pochybnosti; jsem přesvědčen o opaku. Jest nesporno, že v mnoha případech odpírají přijmouti obsah Zjevení, protože jej znají málo, a, zvláště, protože jej znají špatně. Jest tedy nezbytno, n a p r o s t o nezbytno, nevyhnutelno učiti, poučovati, vysvětlovati, osvěcovati mysli všemi prostředky v naší moci, a právě proto jest nezbytno, nevyhnutelno, aby kněžstvo bylo připraveno k tomuto podstatnému poslání prohloubeným studiem posvátných věd, a intelektuálním utvářením, jež by mu dovolovalo snadno vnikati do soudobého myšlení a pronikati je až na dno, aby do něho vnášelo símě života. Pravím jenom, že nevědomost není n i k d y j e d i n o u příčinou nevěry nebo pochybnosti, neboť jestli vyučiti jest n e z b y t n o u podmínkou k obrácení, nebylo by orthodoxní tvrditi, že s t a - č í vyučiti, aby nastalo obrácení; pravím toliko, že jsou případy, snad opravdu málo časté, - ale tady přesvědčující hodnota případů není závislá na jejich počtu, - kdy nevěřící, jenž se pře s obsahem Zjevení a odvrhuje je, z n á nejdůležitější vý-

klady. Jeho intelligence tedy prošla, následující autory těchto výkladů, každou jejich práci vykládající, pořádající a tlumočící; zná teď to, co oni znají; vstoupil do jejich školy; u něho a u nich proces schopnosti diskursivní jest t ý ž, ale o n c h á p e a u s u z u j e rozdílně: intuice a tvrzení stojí proti sobě.

Psychologie obrácení potvrzuje tato zjištění. Který konvertita by mohl říci bez klamu: „Toto jsem nevěděl a nevěřil jsem; stačilo mi poznati to, abych věřil?“ Právě naopak, většina obrácených určuje velmi nesnadno intelektuální důvody svého obrácení, a mnoho jich ve chvíli, kdy úkon Víry vytryskl z nejhlubšího nitra jejich duše, c h á p o u - l i zcela jinak v oživující i n t u i c i, n e v ě d í vlastně nic více než ve chvíli předešlé, ba ani snad než v době, kdy prodlévali celé týdny, měsíce, léta v pochybování a odpírání.

A tak abychom poznali Boha, takového, jaký se nám ráčil ve své milosrdné dobrotivosti zjeviti, Jednoho ve Třech Osobách, narozeného z Panny, Toho, jenž zemřel na Kříži, Spasitele a Prostředníka, intelligence má úlohu nezbytnou, ale jest bezmocná, jedná-li s a m a .

Přilnutí, ne již k o b s a h u, ale k s a m é m u

f a k t u Zjevení, zdá se alespoň, na první pohled, záviseti od intelligence a j e d i n ě od intelligence. Tento fakt se stává v některém okamžiku trvání a v některém místě prostoru; máme dokumenty, které jej vypravují. Církev, plnoprávná dědička věkovité Tradice, nám to tvrdí; náleží historické kritice, osvícené theologii, filosofii, exegesi, jazykozpytu, aby stanovily hodnotu těchto dokumentů a této Tradice. Přísné použití postupů této metody zmůže (docílí) nezbytně přesvědčení. Následující prohlášení, vzaté zase z Koncilu Vatikánského, nezdá-liž se potvrzovati toto mínění: „Přece však, aby dar naší víry byl darem rozumným, Bůh chtěl, aby k vnitřní milosti Ducha Svatého připojily se vnější důkazy jeho zjevení, totiž fakta božská, a zvláště zázraky a proroci, kteří ukazující k zřejmosti všemohoucnost a nekonečné vědění Boží, jsou velmi jistými znaky zjevení, a úměrná (přiměřená) všem intelligencím“? Všimněme si výrazu: „k z ř e j m o s t i... v e l m i j i s t ý m i z n a k y“; nejsouliž velmi silné? Všimněme si však také, že důkazy vnější, tyto „znaky velmi jisté“ jenom se připojují „k vnitřní milosti Ducha Svatého“.

A tak vnější důkazy nestačí k zplození Víry.

Mohl bych tady ostatně opakovat transponuje to, co jsem pravil výše mluvě o přilnutí k obsahu Zjevení: n e s t a č í znáti tyto vnější důkazy, aby se věřilo; n e s t a č í jim vyučiti, aby nastalo obrácení; jsou nevěřící, kteří je znají dokonale a trvají ve své nevěře: d i s k u r s i v n í p r o c e s jejich myšlení jest totožný s diskursivním procesem myšlenky věřícího, ale liší se i n t u i c e m i a z á v ě r k y.

Koncil nám dává v jasných výrazech vysvětlení této různosti chování, když běží o přilnutí k obsahu nebo o přilnutí k faktu Zjevení: „Nikdo nemůže přivoliti evangelickému kázání, jak toho třeba k dosažení spásy, bez osvícení a vnuknutí Ducha Svatého, jenž dává všem sladkost ve svolení a ve věření pravdě. A tak víra, i když nepůsobí láskou a milosrdenstvím, jest již sama sebou darem Boha, a její úkon jest skutkem spasitelným: člověk s ní se svobodně dává v poslušenství Bohu, svoluje k milosti a spolupůsobení s ní, když by jí mohl odporovati.“ Kanon, odpovídající tomuto prohlášení, nedopouští žádné pochybnosti o nauce Církve: „Tvrdí-li někdo, že přivolení k víře není svobodné, nýbrž že jest nutným účinkem důkazů lidského rozumu... proklet buď.“

Ze všech těchto citátů vyplývá tedy jasně, že úkon Víry jest přilnutím intelligence a svobodné vůle, za působení milosti, k pravdám Bohem zjeveným. Ale tento složitý úkon se jeví na první pohled kontradiktorický. Je-li přivolení k víře intelektuální, jak jest zároveň možno, aby bylo zároveň svobodné? Intelligence jest schopnost *n u t n á*; její přivolení jest *u r č e n o* zřejmostí. Jsou-li motivy věřivosti zřejmy, není již svobody; nejsou-li zřejmy, není již intelektuálního přivolení.

Aby se uniklo této nesnázi, Lugo a někteří theologové rozeznávali mezi jistotou zřejmosti dokonalé a jistotou zřejmosti nedokonalé. Zřejmost dokonalá jest ta, která má v zápětí *n u t n ě* přivolení intelligence, kdežto zřejmost nedokonalá je ta, která *p o b í z í* k tomuto svolení, aniž je nutně strhuje.

Tento rozdíl zdá se obsahovati nesprávné pojetí zřejmosti. Činí se z něho vlastnost, jakost, způsob bytí předmětu poznání, kdežto ve skutečnosti jest *s t a v e m* poznání. Předmět poznání není o sobě ani zřejmý, ani pravděpodobný, ani možný ani nepravý; jest nebo není, jest takový nebo onaký. Když scholastikové definují zřejmost: *f u l g o r q u i d a m v e r i t a t i s m e n t i s a s -*

s e n s u m r a p i e n s , nedělají nic jiného, leda že nám předkládají místo pravé definice přirovnání, velmi nepřesný obraz, vzatý z vněmů zrakových.

Co je to tedy zřejmost? Snad jest neopatrné shrnovati v několika řádcích svou myšlenku o otázce takové důležitosti; přece však se o to pokusím, neboť se mi zdá potřebno, abych posoudil s užitkem rozdíl, přijatý Lugem, přesně vyjádřiti povahu zřejmosti, ale zase příliš dlouhou odchylku nemohu si zde dovoliti.

Protože zřejmost jest stav našeho poznání, jest třeba přímo v povaze intelligence hledati povahu zřejmosti. Intelligence jest podstatně snaha poznati. Jejím předmětem jest bytí: poznati, toť poznati něco. Pravdivým zoveme bytí, pozorované jakožto předmět poznání. Protože každá tendence nemůže se uplatniti k nějaké výkonnosti, leč setká-li se se svým předmětem, a když pak se uplatňuje nutně, nutná tato výkonnost některé z našich tendencí dává nám poznati neomylně, že se setkala se svým předmětem. Tedy, když naše intelligence uplatňuje se nutně, totiž když se ocitá v nutnosti tvrditi, - neboť tvrzení či soud jest přímo její výkonností, - tato nutnost nám zjevuje neomylně, že intelligence setkala se se svým předmě-

tem, totiž s pravdou. Tato nutnost tvrditi, toť zřejmost.⁸⁾

Ale pak zdá se jasno, že se nemůže bez kontradikce mluvit o zřejmosti, jež by nestrhovala za sebou nutně přitakání intelligence. Je-li intelligence toliko nutkána k tomu, aby dala svůj souhlas, je-li toliko tendence k tvrzení a ne již nutnost tvrditi, tento stav poznání není zřejmostí; má jiné jméno, a zoveme jej pravděpodobností.

Jiní theologové pokoušeli se rozřešiti tutéž obtíž rozlišující mezi jistotou věrohodnosti a jistotou víry. Argumenty, důkazy, intelektuální důvody k věření zplozují jistotu věrohodnosti, souhlas vědy, ale tyto důvody, tyto důkazy, tyto argumenty nedostačují, aby zjednaly jistotu víry. Nejen že nesnáz není rozřešena, ale ani jsme se k ní nepřiblížili.

Vskutku, předpokládáme-li, že intelektuální důvody věřiti přivozují souhlas vědy, třeba připustiti, že tento souhlas jest určen zřejmostí, ale pak jak a proč jest nedostatečný? Jest to proto, že přisvědčení víry se k němu připojuje? Pak máme dvojí souhlas vedle sebe, nebo, chcete-li, nad sebou, ale jeden od druhého neodvislý, což jest pro-

ti nauce Církve a proti psychologické zkušenosti. Neboť kdyby tento dvojí souhlas byl odlišný i n c o n c r e t o, byl by každý oddělitelný; následkem toho bylo by možno dáti obsahu a faktu Zjevení přilnutí čistě intelektuální a řádu přirozeného, aniž by bylo k tomu třeba Víry. Tvrdí-li se, že souhlas vědy a souhlas víry spájí se v jeden jediný úkon, jímž jest úkon Víry, to plně podepíšeme, ale nesnáz tvoří právě toto splnutí; jak jeden a týž úkon může býti zároveň intelektuální a svobodný? Tuto těžkost nelze rozřešiti přemítáním v abstraktu. Řešení jsem již naznačil, a moji čtenáři jistotně předstihli moje závěry. Jejich prvky nalézáme v prohloubené a konkrétní analýze přirozeného věření, za niž jsme zavázáni Ollé-Laprunovi a M. Blondelovi. Milost neznásilňuje přírodu; vluhuje se do ní, aby ji pozdvihla. O s v ě c u j e inteligenci, aniž ji osvobozuje, - aspoň obyčejně, - od procesu diskursivního, a aniž tento proces pozměňuje; v ů l i p o b á d á a p o m a h á j í, aniž osvobozuje, - aspoň obyčejně, - od úsilí přivolení (přisvědčení, přitakání), spolupůsobení, odporu proti nutkání opačnému. Neměli bychom se tedy diviti, že se setkáváme s dokonalou souhlasností mezi naukou Církve o povaze úkonu Víry a myš-

lenkou Ollé-Laprunovou a Blondelovou o povaze věření přirozeného. Protože milost povznáší a usměrňuje naše schopnosti, aniž mění jejich činnostní modus, ať jde o Víru nebo věření přirozené, psychologie věřícího bude táž. Nuže, s hlediska této konkrétní psychologie kontradikce, jež se zdála nerozřešitelnou, když byla pozorována in abstracto, mizí. Svoboda trvá, a působení milosti jest potřebné, nikoliv proto, že jest nedostatečnost důvodů, přivozujících zřejmost, „znaky velmi jisté“, podle téhož rčení Koncilu, nýbrž proto, že jest nedostatečnost intelligence. Hřích uvedl nepořádek do naší pokořené přirozenosti, a jedním z následků tohoto nepořádku jest možné ujařmení intelligence, za příčinou nebezpečné solidarity s podněty smyslovosti a praxe života. Vůli a milosti přísluší, aby ji zachovaly svobodnou, nebo aby ji osvobodili.

Teď to vidíme, povaha úkonu Víry jest v úplné harmonii s poznatky psychologickými. Souhlas, jehož Bůh od nás žádá, můžeme bez jakékoliv kontradikce přiznati „k zřejmosti“, jak jsme povinni jej dáti a dáti jej svobodně. V řádu nadpřirozeném jako v řádu přirozeném jest třeba, podle velikého slova Platonova, jíti k Pravdě „s celou svou duší.“

III. - P o z n á n í m y s t i c k é .

Slovu „m y s t i c k ý“ dostalo se tolik různých významů, že smysl jeho se stal neurčitým a zmatečným. Pro jisté lidi mysticismus nebyl by ničím jiným než jakýmsi převládnutím temného pudu čili sensibility nad inteligencí, a tudíž porušením rovnováhy, nepořádkem. Na příklad z romantismu, jež literáti svádějí rádi svým povrchním způsobem na tento citový základ, dělá se snadno jakási mystická krise.

Samo sebou se rozumí, že zkoumaje úlohu intelligence v mystickém poznání, dávám tomuto slovu jeho p ř e s n ý, pravý smysl. Běží tudíž o poznání, nabyté v „úkoněch nebo stavech nadpřirozených, jež naše úsilí, naše výkonnost nemohou vyvoditi, a to ani slabě, ani na okamžik“.9) Jaké povahy jsou tyto úkony a tyto stavy, to se právě pokusím stanoviti, a jelikož bych nedovedl podati o nich jasný pojem než když je odliším od obyčejné modlitby, promluvím nejprv o této, abych připomenul krátce různé její formy.

První jest r o z j í m á n í, - totiž modlitba methodická, složená podstatně z úvah, dojmů a pohnutí mysli (affekcí), a z rozhodnutí. Úloha úvah jest

krajně důležitá; pozorování a úvahy musejí vyvolati city, z nichž se zrodí zase rozhodnutí. Také vidíme, že různé metody modlitební, z nichž dvě hlavní jsou metoda svatého Ignáce a metoda sulpiciánská, dopřávají jim širokého působistě. Navěčer před tím stanoví se plán rozjímání, upevní se b o d y, čímž se rozumí hlavní myšlenky, jež přivolají myšlenky vedlejší. Všechn těchto myšlenek intelligence se plně zúčastní, budeme je p r o b í r a t i, chodíc od jedné ke druhé pomocí logických vztahů, které je spojují v jedno. Též se často rozjímání zove: modlitba p ř e m í t a v á. V tomto druhu modlitby poznání se nabývá intelligencí diskursivní, uplatňující se v podmínkách, jež jsem vytkl pojednávaje o poznání Boha Věrou.

Ale jest možno, že v modlitbě se rodí affekce, jakmile duch počíná uvažovati o některé pravdě Víry, a to dosti živé, dosti četné, takže ihned vzbuzují praktická rozhodnutí a přemítání jest potlačováno. Duch bude pak míti spíše posloupné i n t u i c e, skrze než nabude poznání různých vzhledů té neb oné pravdy, aniž sleduje velmi určitý pořádek. Protože zde převládají affekce, jmenujeme tuto modlitbu modlitbou a f f e k t i v n í.

Jestliže zase affekce, zůstávající jinak velmi živé,

stávají se málo rozmanité, modlitba nabývá jména modlitby prostoty čili prostého pohledu. Tento poslední výraz naznačuje, že v ní intuice z části nahrazuje přemítání. Zároveň představy obraznosti, jež jsou v rozjímání velmi nápomocny, stávají se v ní vzácné.

Affektivní modlitba a modlitba prostého pohledu nejsou ještě mystickými stavy ve vlastním smyslu; jsou to jakoby prostředecné stupně mezi těmito stavy a rozjímáním. Vskutku, jest vždy možno se k nim povznést aspoň na několik okamžiků vlastním úsilím za přispění milosti, udělené těm, kdož sledují cesty obyčejné. Mluvil-li jsem o nich, tu proto, abych dal řádný výraz této větě: Mezi rozjímáním a stavy mystickými prostředecné stupně charakterisuje to, že přemítání v nich bývá postupně nahrazováno intuicí.

„Když člověk modlitby, napsal P. Nouet, učinil značný pokrok v rozjímání, přechází neznatelně k modlitbě affektivní, která jsouc mezi meditací (rozjímáním) a kontemplací jako zora mezi nocí a dnem, má v sobě něco z jedné i z druhé. Ve svých počátcích tkví více v rozjímání: protože používá ještě přemítání, ale málo v přirovná-

ní k času, kterého používá k dojmům a pohnutím mysli; protože, dostavši mnoho světél, ocitá se ihned ve svém předmětu a vidí všechny souvislosti bez velké námahy, čímž se stává, že vůle jest brzy pohýbána. Z toho pak v té míře, jak se zdokonaluje, opouští uvažování, a spokojujíc se prostým pohledem, sladkou vzpomínkou Boha a Ježíše Krista, jeho jediného Syna, vyvozuje mnohé milující affekce podle různých hnutí, jež jí dává Duch Svatý.“¹⁰⁾

Z toho, že jsem označil modlitbu affektivní a modlitbu prostého pohledu jako prostředecné stupně mezi rozjímáním a stavy mystickými, bylo by mylné usouditi, že není možno býti pozdvižen k modlitbě mystické bez projití těmito stupni. Uštědřování božských milostí není podroběno upevněným a jednotvárným pravidlům, jak svědčí ti, kterým se takového dobrodiní dostalo.

Mezi stavy mystickými, o nichž jedině mám pojednávat, jsou ty, v nichž Bůh sám se projevuje. Ustavují sjednocování čili mystickou kontemplaci.

Svatá Teresie ve svém Hradu nitra rozeznávala a popisovala čtvero stupňů mystického sjednocování.

Prvním jest modlitba duševního klidu (de quietude). Sjednocení, jež ustavuje mystické stavy, jež studuji, jest jakési experimentální poznání přítomnosti Boha; ale na tomto prvním stupni toto sjednocení jest ještě příliš slabé, aby zabránilo roztržitostem.

Svatá Teresie nazývá modlitbu druhého stupně modlitbou sjednocovací. Většina theologů ji označuje jménem sjednocení prostého. P. Poulain kritizuje správně tyto oba výrazy dvojsmyslné, nejasné, a nahrazuje je výrazem sjednocení plné, jež jest určitější, protože značí, že tato modlitba jest dokonalejší než modlitba klidu a dává tušiti, co ji od ní odlišuje. Sjednocení jest takové, přítomnost Boha jest tak živě pociťována, že roztržitosti nejsou již možny. Přece však smysly nejsou ještě zastaveny: vidíme, slyšíme, můžeme se pohybovati, ba můžeme i svobodně ze stavu modlitby vycházeti.

Extase (vytržení) značí nový pokrok v sjednocování. Smysly ve své činnosti přestávají; není již dobrovolných pohybů; extatik nemůže podle své libosti svůj stav modifikovati.

Sjednocování na těchto třech prvních stupních zve se nepřetvořující. Tím se rozumí, že schop-

nosti, je-li jejich mocnost značně sesílena, uplatňují se přes to podle své povahy. Také uchovává se jméno přetvořujícího sjednocení stupni posledního, který se ještě zove duchovním sňatkem. Vskutku, co charakterisuje tento stav, toť přetvoření módu práce schopností.

Z toho již, co zde řečeno, - neboť rozměry tohoto pojednání nedovolují, abychom se o tom více šířili - mohu vyjádřiti dvěma větami, co se mi zdají shrnovati svědectví mystiků k předmětu této studie:

1° Mystické sjednocení ve svých různých stupních jest ustaveno čím dál tím vznešenějším poznáváním Boha a jeho přívlastků.

2° V nabývání tohoto poznání intelligence, schopnost diskursivní, nehrá žádnou úlohu.

Stačí několik citátů, abychom illustrovali první větu; déle se pozastavím až při druhé.

V onom klidu (quiétude) podle Svaté Teresie „chápavost, přestavši přemítati, zůstává pohlcena v slasti a kontemplaci Boha. Odkrývá tu tolik divů, že jeden pro druhý

ztrácí se z pohledu, a oko duchovní nemůže na žádném utkvěti zvláště a jest n e s c h o p n o ně-
c o z toho ukázati.“ (Ibid. p. 238).

Toto místo jest velmi poučné. Nejprv tu vidíme, že v modlitbě klidu duch nabývá zázračných poznání, ale intuice jest ještě nedostatečná všechny je pojati. Podtrhl jsem ještě jiná tvrzení, k nimž se vrátím.

Tato zázračná poznání jsou dána a fortiori v sjednocení plném, jež není úhrnem leč dokonalost klidu. „Ten jest rozdíl mezi modlitbou klidu a modlitbou, v níž duše plně celá jest s Bohem sjednocena, že v této duše nemusí ani božský pokrm polykati; sám Bůh jej vkládá do jejího nitra, aniž ví, jak. Jest takto zbavena i té lehké práce a plné sladkosti, jaká jest při modlitbě klidu.“ (Svatá Teresie, tamtéž str. 248 poznámka 2.)

Ať jsou sebe podivuhodnější poznání, přijatá ve dvou prvních stupních mystického sjednocení, jeví se mnohem níže než poznání, jichž se duši dostává v extasi a duchovním sňatku, pokud možno aspoň souditi z výrazů těch, kdož byli těmito stavy obdařeni.

„Když duše jest v této extasi, píše Svatá Teresie, Náš Pán jí uděluje milost, že jí odkrývá obrazný-

mi viděními některá tajemství věcí nebeských... Uděluje jí také vidění intelektuální, z nichž některá jsou tak povznesena, že duši se nedostává slov, aby je vyjádřila..." (Ibid., p. 279). A na jiném místě: „je to vidění intelektuální, jež dává duši poznati, jakým způsobem všechny věci se vidí v Bohu a kterak jsou všechny v něm“. (Ibid., p. 279.)

„Bůh, píše Svatý Jan z Kříže pojednávaje o extasi, odtahuje, abychom tak řekli, některé ze záclon, jež ho odlučují od duše, aby jí usnadnil více viděti, kdo jest. Tu tato klanění hodná tvář, zářící milostí a krásou, dopřává, aby byly zahlédnuty její paprsky“. (Ibid. p. 280).

A svatý Ignác praví: „Moje mysl (intelligence) jest tak živě osvícena, že dlouhé studie, jak se mi zdá, by mne nemohly tolik naučiti... Myslel jsem skoro, že nemám již čeho chápati z tajemství Nejsvětější Trojice.“ (Ibid, p. 282).

Když se jedná o poznání, přijatá v sjednocení přetvořujícím, výrazy, používané mystiky jsou ještě silnější a, abychom tak řekli, nadšenější. Uvedu jen dva texty.

„Co Bůh v tomto středu sděluje duši v jednom okamžiku, jest tak velké tajemství, tak vysoká přízeň, a unáší duši v tak nevýslovnou slast, že nevím, k čemu ji připodobniti... Chápu z toho jenom, že to, co nazývám duchem duše, v jedno se spojuje s Bohem...“ (Svatá Teresie, *ibid.*, p. 303.)

„Když připustíme, že Bůh uděluje duši přízeň sjednocovati se se vznešenou Trojicí, přízeň, která ji zbožšťuje a Bohem činí spolupůsobením, co na tom neuvěřitelného, že by mohla splniti v Bohu své dílo intelligence, poznání a lásky?...“ (Svatý Jan z Kříže, *ibid.* p. 307).

Bylo by snadno snést jiná svědectví a rozmnožiti citáty. Všichni mystikové souhlasně tvrdí, že Bůh ráčí jim sdělovati o své přírodě poznání tak hluboká, tak dokonalá, tak přímá, že se nerozpakují pokládati jisté stavy, zvláště v extasi a sňatku duchovním za velmi blízké patření blažených.

Též všichni svorně tvrdí, že těchto poznání se jim dostává, aniž v tom intelligence hrá nějakou úlohu. Na první pohled by se zdálo, že jisté výrazy mystiků tomu odporují. Mluví často o světlech, jichž bylo jejich intelligenci uštědřeno, o intellektuálních visích, jimiž se Bůh projevuje, atd. Ale jest

snadno rozpoznati, že v místech, kde se takto vyjadřují, mluví o rozumu intuitivním a nikoli o schopnosti přemítavé. Tato poslední se neuplatňuje, a všichni mystikové to výslovně prohlašují.

V textu Svaté Teresie, který jsem citoval k modlibě kvietudní (v klidu), všimli jste si bezpochyby těchto slov: „chápavost, přestávající přemítati...“ Jinde praví: „Pán dává pak chápavosti čemu se podivovati a čím se zabývati. Osvěcuje ji bez usuzování a bez přemítání“. (Ibid., p. 133, note 2.) A Světice prohlašuje, že zůstávali přemítání možným, chápavost není spojena.

Mystičtí autoři často srovnávali duši se sférou. Na povrchu se nalézají smysly a schopnost diskursivní, která ji uvádí ve vztah s vnějškem; ale mystické sjednocení se děje ve středě, čímž se chce říci, neodvisle od usuzování a obrazů. Toto sjednocení ostatně provází menší nebo větší neschopnost a často naprostá nemožnost usuzovati, zobrazovati a konati modlitby hlasité. Tuto neschopnost nebo tuto nemožnost jmenujeme *ligaturou* (vázanost duševních sil).

Svatý Jan z Kříže označil modlitbu prostého pohledu, o níž jsem před chvílí mluvil, jménem *noc*

s m y s l ů, aby se dobře vytklo, že v tomto druhu modlitby smyslů a schopnosti přemítati božská činnost přestává používat. Také když zasahují, tento zásah spíše překáží než přispívá.

Tento velký mystik jmenuje n o c í d u c h a tři první stupně spojení, jejichž souhrn ustavuje sjednocení ne přetvořující. Vskutku, praví: „Nebeské světlo rozjímání... vrhá duši do duchovních temnot, neboť jeho jas překonává intelektuální síly duše a ochromuje její přirozený modus chápati.“ (Ibid. p. 225.) - Bůh sám sebou, dodává, živí duši a ji udržuje, aniž ona vůbec nějak spolu přitom pracuje ú k o n y p ř e m í t a v ý m i.“ (Ibid. p. 226).

Ostatně světec ten popisuje přetvořující sjednocení jako intuici, v níž se zdají směřovati příroda božská a příroda lidská. „Nastalo pak tak důvěrné sjednocení mezi přírodou božskou a přírodou lidskou, tak dokonalé obcování jedné s druhou, že tyto dvě přírody, zcela uchovávající své vlastní bytí, zdají se spájeti jedna s druhou v Bohu. Tento podivuhodný účinek arciť nemůže se v tomto životě v celé své plnosti rozvinouti; nicméně co se děje jest nad všechno, co stvořená intelligence může pochopiti, a nad všechno, co lidský jazyk mů-

že vyjádřiti.“ (Ibid. p. 301, poznámka 1).

Jestliže v mystickém sjednocení intelligence přestává se uplatňovati, nemá alespoň úlohu přípravnou? Nepřipravuje se duše k tomuto sjednocení rozjímáním, tudíž úvahou a usuzováním? Tady jest třeba rozlišovati. Bylo by naprosto proti faktům předpokládati, že meditace by byla vzhledem k mystickým stavům nevyhnutelnou blízkou přípravou, a zvláště že by mohla býti příčinou těchto stavů. Mystické sjednocení může se díti za meditace, která bude snad moci býti příležitostí; ale může nastati též v okolnostech nejrůznějších, a vždy jen Bůh jest působcem, kdy a jak se Mu zlíbí. Stává se, že si ho člověk vroucně žádá, aniž se mu podaří je vyvolati, ať prostředky použité jsou jakékoliv. Sám mystik, jenž před tím se těšil často tomuto sjednocení, a jenž pro tu chvíli jest ho zbaven z důvodu zkoušky, nedovedl by nalézti ve svých zkušenostech minulých klíč k tajemství, jak znovu dobýti božské přízně. Takto ve věku čtyřiceti let svatý Josef Kupertinský, jemuž Bůh uděloval od jeho dětství neobyčejných milostí mystického života, byl náhle zbaven všech těchto darů, a to trvalo dvě léta, z čehož světec zakoušel nesmírnou bolest. Svatá

Magdaléna de Pazzi byla stejně zkoušena celých pět let. Sama svatá Teresie trpěla dlouho vyprahlostí. Ostatně nemyslím, že by se našel jeden jediný mystik, jenž by byl této zkoušky zcela ušetřen.

Oproti tomu mystické sjednocení nastane často ať kdekoliv, ať kdykoliv, způsobem nejnepředvídanějším, náhle, mohlo by se říci, přepadením; stane se tak při rozhovoru před oknem, otevřeným na moře, jak se přihodilo svatému Augustinu a svaté Monice, nebo jak se stalo svatému Ignáci, který seděl u cesty a hleděl na tekoucí řeku, nebo ještě v hovorě kláštera za rozprávky, jak se vypravuje v životě blahoslaveného Gerarda Majelly. Toto sjednocení jest v jistých případech tak náhlé, tak nečekané, že způsobuje tomu, kdo jím jest navštíven, jakousi hrůzu, a že nebylo možno naléztí správnějšího slova k jeho vyjádření než slovo *úchvat*, *vytržení*. Duše má dojem, že jest náhle uchopena a pozdvižena, prudce vytržena ze stínů, v nichž hledáme Boha, a unešena k světlu.

Následkem toho, když se praví, že meditace jest přípravou k stavům mystickým, třeba tomu rozuměti tak, že rozvinuje v duši život milosti, že ji činí Bohu příjemnější, a že odklízuje překážky k

mystickému sjednocení. Nejde tedy leč o přípravu nepřímou a vzdálenou. Vše, co můžeme učiniti, toť učiniti se méně nezpůsobilými a méně nehodnými v přijetí daru Božího.

Naskytá se poslední otázka. Mystické poznání jest intuice, ale toto poznání zůstává nabyto, mystik si naň vzpomíná, a bude je *a n a l y s o v a t i*, aby je vyjádřil. Což není taková práce dílem intelligence?

Když mystik měl vidění přesvatého Člověčenství Našeho Pána Jezu Krista, přesvaté Panny a Svátých, může je samozřejmě popsat. Stejně bude mu možno vypravovati zjevení, týkající se osob nebo událostí. Bude moci rovněž popisovati, vysvětlovati a komentovati vidění symbolická. Ale upozorňujeme, ať jsou poznání tímto způsobem nabytá sebe drahocennější, ať pro jejich počet, ať pro jejich přesnost nebo autoritu, která nám zaručuje její hodnotu, jsou též povahy jako poznání, nabytá vně mystických stavů naším úsilím ryze osobním a s přispěním milosti. Zakoušené poznání Boha, tvořící mystické sjednocení, není též povahy. Také nemůže býti analysováno, ani vyjádřeno. Analysovati tuto intuici, to by znamenalo tvořiti abstrakce, představovati ji pojetími po-

sloupného rázu; už pomyšlení na to jeví se kontradiktory: koncepty (pojetí), totiž ideje abstraktní, aby se představilo Bytí, ideje obecné, aby se představilo Jediné, posloupné vzhledy (aspekty), aby se představilo Jedno, logické rozdílnosti, aby se představilo splynutí dvou životů!

Ostatně, kdyby toto poznání mohlo být analysováno, mohlo by být vyjádřeno. Nuže, všichni mystikové tvrdí se Svatou Teresií, že „d u š i s e n e d o s t á v á v ý r a z ů.“ (Ibid. p. 279). A to není toliko pravda o poznání, přijatém v sjednocení přetvořujícím, ale o poznání, přijatém v mystickém sjednocení na všech stupních. Svatá Teresie prohlašuje, že „v klidu“ smysl chápací odkrývá divy, ale že jest n e s c h o p e n z nich něco dáti poznati.“ (Ibid. p. 238). „Svatý Jan z Kříže napsal - a již jsem tato místa citovala - že jasnost patření (kontemplace) „p ř e k o n á v á i n t e l l e k t u á l n í síly duše,“ (Ibid. p. 225), že to, co se děje, přesahuje všechno, co stvořená intelligence může pochopiti, a všechno, co jazyk lidský může vyjádřiti (ibid. p. 226). Svatý Alfons (Rodriguez) pravil, mluvě o jednom ze svých vidění, že není „jazyka ani intelligence, jež by mohla

vysvětliti, co viděl.“ (ibid. p. 281). Podle blahoslavené Angely Foliňské „když duše se takto vznáší, osvícená přítomností Boha, ... chápe a má s rozkoší dobra, jež není možno popsat; přesahují každou inteligenci a každé lidské slovo.“ (Ibid. p. 288).

Mohlo by tomu vlastně býti jinak? Což pokaždé, když běží o to, aby byl vyjádřen život, život složitý a pohybující se,¹¹⁾ nejsou slova bezmocná? Slova upevňují a znehybňují to, co se bez ustání mění; vynášejí posloupně abstrakce, schematické vzorce reality, jejichž každý prvek není, čím jest, leč svými vztahy k celku. Duše jest zahradou, v níž se bez ustání rodí, žijí a zmírají květiny s nejrozmanitějšími barvami a vůněmi, ale tyto květy nejeví se nám v jazyku než vysušené, etiketované, srovnané do řádků, bez barvy, bez vůně, zkrátka mrtvé. Abychom vyjádřili affekce nejhlubší, nejušlechtilejší, nejčistší, abychom ukázali druhému, co je činí zvláštními, co působí, že jsou moje, a že jejich předmětem jest takováto osobnost a nikoliv některá jiná, mám co jiného než slova, jež mohou sloužiti kde komu, právě proto, že netlumochí žádného konkrétního stavu duše?¹²⁾ Něžnost lásky lidského srdce, jak-

koliv chudé a nedokonalé, nelze svéstí v koncepty logiky, a právě proto říká se o lásce, že jest nevýslovná. Ale co pak říci o sjednocení mystickém? Kterak analysovati nebo popsati intuici, jejímž předmětem jest Plnost a sám Zdroj Života?

A přece, aniž ji analysují, aniž ji popisují, mystikové nám zjevili její povahu. Jest, praví Gerson, „zakoušeným poznáním Boha v sjednccujícím objetí lásky.“ (Ibid. p. 115). Svatý Jan z Kříže jest ještě výslovnější. Bůh, tak píše, sděluje duši „v kontemplaci dobra velmi duchovní, jež jsou z á r o v e ň jejím poznáním a její láskou. Duše se vidí takto naplněna tímto m i l o s t n ý m p o z n á n í m, aniž nějak používá přemítání, usuzování, neb jiných úkonů, neboť je nemůže již vykonávati jako jindy.“ (Ibid. p. 154).

Co třeba rozuměti tímto výrazem: milostné poznání, ne-li že mystik jest sjednocen s Bohem a že Ho poznává v úkonu lásky? Neboť Bůh jest Láska; a proto, když se Mu zlíbí projeviti se „u vnitřné důvěrnosti a jako odkrytě“ (Sv. Alfons Rodriguez, ibid. p. 281), poznávati Ho, toť býti jím milován a Jej milovati.

ZÁVĚREK

Viděli jsme, že když se jedná o metafysické poznání Boha, „víra vyjadřuje přirozený a životní proces, úplné obrácení se živé a jednající bytosti a nastoupení cesty k Pravdě s veškerou duší svou.“

(Maurice Blondel: Léon Ollé-Laprune. Savie. Son oeuvre.) Též jsme zjistili, že Víra vyžaduje totéž přičinění se bytosti, zcela zaujaté, podporované, usměrněné Milostí. Konečně mystikové nám zjevili, že božské zabrání se uplatňuje na všechny mohutnosti jejich duše, na rozum, vůli, srdce.

Snad teď pochopíte smysl epigrafu, umístěného v záhlaví této studie. Leonardo da Vinci přijal za své heslo tuto krásnou myšlenku: „Čím více kdo poznává, tím více miluje,“ a jistě jest pravdivá, pravdivá zvláště o naší lásce k Bohu. Ale nevyjadřuje než jeden vzhled psychologické pravdy, vždy bohatší než nějaká formule. Jest třeba též říci, ba jest třeba především říci, že „Čím kdo více miluje, tím více poznává.“ Abychom našli Pravdu, jest třeba ji hledati, ji chtíti, jí obětovati všechno, co v nás (s)vědomí odsuzuje a zavrhuje; a což to neznamená již milovati? Nuže, v řádu mo-

rálního života a Osudu (údělu) Pravda, kterou hledáme, má jiné jméno, a toto jméno jí dáváme, když jsme ji našli, neboť Pravda, toť Bůh.

POZNÁMKY

- 1) Eulerův vzorec energie $e = (1 + \frac{1}{\infty})^{\infty}$
- 2) Neboť ateista a pochybovač činí týž úsudek jako věřící, buď aby odpíral, buď aby kontroloval jeho přesvědčující hodnotu.
- 3) Je tomu tak proto, že, jak upozorňuji o několik řádků dále tyto závěrky se připínají k otázkám filosofickým nebo překračují obor vědy zasahující do oboru filosofie.
- 4) „Míti alibi! (nebyti při tom! hledati si potěšení!) napsal Taine. Na Východě mají opium a snění. My máme Vědu.“
- 5) Léon OLLÉ-LAPRUNE: Sa vie, Son oeuvre.
- 6) Koncil Vatikánský, Konstituce Dei Filius. Další citáty této II. části, nebudou-li jinak vytčeny, budou z téhož pramene.
- 7) par des raisons „demonstrables et démonstratives“
- 8) Ačkoliv zřejmost jest stav poznání a jistota stav poznávajícího, přisuzujeme je správně předmětu, aby bylo dobře vyznačeno, že jest její příčinou. Takto „znaky velmi jisté“ a jež ukazují „k zřejmosti“, o

nichž mluví Koncil, jsou znaky způsobilé přivésti k zřejmosti a jistotě, jestliže se intelligence uplatňuje normálně.

9) Beru tuto definici z pojednání mystické theologie P. Poulaina, S. J.: *Des Grâces d'Oraison*, Paris, Beauchesne.

10) *Conduite de l'homme d'oraison*. - Nebude-li nic jiného uváděno, budou citáty podle P. Poulaina. Toto místo jest na str. 50.

¹⁾ Viz titul díla Sestry Mechtildy Magdeburské: „*Tekoucí Světlo Božství*.“

12) Ať se básníci nad takovou řečí nepozastavují. Ota-
kar Březina tohle věděl a často naříkal na nedosta-
tečnost stavebního materiálu, jímž mu bylo slovo.
Ani se nedivme, že naopak zase Poe stojí nad ním
v údivu a dává se jím oslňovati. Jestli' Umění přec
jen krásná věc! J. F.

Z franč. J. F.

REDAKČNÍ ZADINA

(12. Archy v listopadu 1948)

K 55. Kursu Ventury de Raulica „O potřebnosti, všeobecnosti a snadnosti učení Církve“ poznamenáváme pro nelatináře, že jsme v tomto vydání neuvedli překlad latinských textů, a to proto, že jednak každý si je může vyhledat v českých překladech Písma (pokud jsou udány kapitoly a verše), jednak latinské texty jsou obyčejně opakováním předchozí věty české, což porovnáním i nelatinář pozná.

Naděje, přicházející od lidí „světového rozhledu“ ... Amerika je zemí, odkud vzejde náboženská obnova. - Bude náboženské obrození; začalo již v Evropě, kde je zásadně katolické. - Jedině z Anglie k nám může přijít náboženské oživení. - Rusko je mladý národ, nezkažený; odtud vzejde obroda církve... A projde-li nějaký světoběžník Československem, vykládá při návratu, že „z ČSR musíme čerpat náboženskou obrodu; tam je ještě živé náboženství.“ Někteří pak dokonce dovedou, jako obratní kejklíři, spojovat náboženskou obnovu s těmi, jejichž jedinou touhou je: „Setřásti břímě rodných hroud. Uprchnout!“ a říkají si „zahraniční odboj“. Ale když takto slyšíme mluvit 99% křesťanů, očekávajících tu náboženskou obrodu, kdo se má potom obrodit?

„Vlaky modlitby a zpěvu“ je nápis v kterýchsi novinách, a taky se od toho doufá velká obroda náboženská. Je prý to úchvatný obraz zbožnosti ty vagony ověšené náboženskými hesly a obrazy, z nichž zaznívají zpěvy a modlitby. Nevím, jak komu, ale nám se to zdá jako „trucprůvody“ obracející se k lidem a prchající před Bohem.

...Tito ve vozích a jiní v koních doufají, my pak jméno Hospodina Boha našeho vzývati budeme. (Ž. 19, 8.).

G. Bernanos: Nemusel jste přece jen vykonat svou potřebu na hrob... bylo dosti místa podél zdi.

Kapitulanti ...Skutečná šlechetnost se měří podle toho, co člověk dává, a ne podle toho, co si nechává vzít. Když někdo tvrdí, že kapituluje ve jménu spravedlnosti, pak je to téměř vždy spravedlnost, která kapituluje. Pronáším slovo kapitulace ještě jednou, a to s jakousi smutečnou předtuchou. Nejsme pravděpodobně u konce kapitulací. Ale možná, že záleží na nás, možná, že záleží na malém počtu lidí, aby se skoncovalo s touto mrzkou nejasností, jež způsobila, že slovo kapitulace bralo na sebe v těchto posledních letech všechny možné smysly s výjimkou jediného, který mu přísluší: totiž zbabělost. Nikdy nebudeme zdržovat zbabělce, aby nekapitulovali, což by ostatně znamenalo zázračně změnit jejich přirozenost. Ale

mohlo by se nám snad podařiti zabránit jim kapitulovat bez hanby, nebo dokonce, podle navždy slavného výroku vlády z Vichy, se ctí a důstojností! Podařilo by se nám snad zneuctíti kapitulaci a s ní i zvrhlou, zneuctěnou a bezkrevnou civilisaci, která všechny kapitulace považuje za vítězství...

Když takto mluvil G. Bernanos navečer 12. září 1946 v ženevské Salle de la Réformation, seděl mezi posluchači taky pan Aloys Skoumal, Londýn, a myslel, že Bernanos hraje komedii. Napsal to jako vzpomínku po jeho smrti do „Lidových novin“ (25. VII. 48). Nic se mu nelíbí z celé přednášky, načisto nic. A zvláště teď, kdy skončila přehlídka sokolských paží a „svižných zdravých těl“, je přímo nevkusné, že Bernanos si dovoluje napadat na nohu: „...Přibelhal se na podium, (začíná článek Aloys Skoumal, Londýn,) napadal silně na nohu, zchromenou od nedávného úrazu; očekával jsem, že se posadí; celou dobu stál, opřen o berly, a hrál komedii...“ Ale nic si nedělejte z dvaceticentimetrového sloupce, který by se mohl zdát málo křesťanský jako vzpomínka na mrtvého! Aloys Skoumal, Londýn, „ctil - a dosud ctí - v Bernanosovi romanopisce vpravdě hlubinného psychologického ponoru“!

Přes všechna nařízení (!) je však zřejmo, že problém lidového jazyka (v liturgii) zůstal otevřený a nedořešený - píše v „Museu“ č. 3. 48 Aimé-Georges Marti-

mort, jako kdyby nevěděl, co jsou zřetelné i závazné směrnice a nařízení Pia X., které znovu potvrdil Pius XI., a odkázáním na tyto papeže v Encyklice „Mediator Dei“ posledně přikázal Pius XII. Pro katolického křesťana to znamená: Řím promluvil, přejest ukončena.

...Lepší jest zajisté poslušnost nežli obět' (I. Král. 15, 22).

Marianská postila P. Kubeše, vydaná Brněnskou tiskárnou 1947 v rozsahu 600 stran, je kniha zbytečná i škodlivá; dobré stránky, které tam jsou, nestačí k uchování knihy. Vadivý tón, narazí-li autor na dávné události, s nimiž si neví rady, je směšný, zvláště když vyčítá, že ta neb ona událost se mohla udáti tak nebo onak (nikoli jak to Bůh ve své nekonečné moudrosti dopustil). Kniha je zbytečná již proto, že tam není ani příslušných úryvků z Písma sv. na jednotlivé dny církevního roku. Velkým úpadkem vkusu je, když cituje nasládlé a škemravé písně z dob líhnutí modernistů. Ale všechnu opovážlivost překonává, když se smělou samostatností řeší otázku liturgického zpěvu a užívání lidového jazyka: „Jest beze sporu politování hodno, že v některých kostelích koledy mizejí a s nimi skoro všecken půvab i kouzlo těchto nevystihle milých čarokrásných svátků. S pojmem Vánoc a půlnoční mše svaté spojil český lid v paměti nerozlučně koledy; věřící se těší, že ce-

lou svou duši, Ježíška milující, do nich vloží a v nich vyzpívají. Lidový zpěv je něco tak krásného, vroucího, typicky českého. Místo podpory, zdá se, že se mu dostává omezování. Nejsme ani v nejmenším zaujati proti liturgickému hnutí, naopak, sympatisujeme s ním; je-li jím však potlačován lidový zpěv mešních písní, nelze s tím souhlasit. Mešní písně nejen že jsou náhražkou za chorální církevní zpěv; dávají prostému lidu více než on! Zavrhneme co nejrozhodněji hraje-li se při mši sv. lurdské Ave a podobné zpěvy. Mešní písně! Velebného nápěvu! Ale s koledami nutno učiniti výjimky; třebaže nejsou mešními písněmi, zpívejme je i při nejsv. oběti! Česká duše jest v těchto dnech docela pohřížena v tajemství betlémské jeskyně, že nevidí a neslyší a nemá pro nic jiného porozumění, jen Ježíška vidí a Ježíškovi chce zpívat. Na námitku, že věc nesouhlasí „s rubrikami“, odpovídám, že v morálce i v církevním právu jest odstavec o právoplatném zvyku. Před lety byl vážně učiněn pokus, aby bylo odstraněno bělosobotní vzkříšení a snad i Boží hrob; prý neliturgické... Nenamítáme nic proti tomu, je-li (zvláště v městech) zvyk, že při velké mši sv. zpívá sbor. Tam jsou na to věřící zvyklí a vědí o tom; touží-li po lidovém zpěvu, účastní se jiné mše sv. a ponechají „velkou“ těm, které sborový zpěv zajímá. Jenom zaváděním sboru nepotlačovat lidový zpěv! Děti vpředu šeptají, ukazují si obrázky, „zaměstnávají“

se při nejsv. oběti, jak dovedou; dospěli, jsou-li zbožní, modlí se z knížek, vlašně se nudí...“ (str. 88). Necht' se čtenář nehorší, že ho nutíme čísti tak dlouhý kus. Je to jenom jedna stránka, a té je třeba jako ukázky, když kniha má takových stran 600! Když i kněží takhle svrchu shlížejí na liturgii, aby lichotili těm „zvyklým věřícím“, pak nedivno, že na její místo se tlačí liturgie Démonova se vši svou šeredností. Říkati, že lidový zpěv předčí gregoriánský chorál, když Církev svatá jej prohlašuje za „nejvyšší vzor posvátné hudby“; posmívati se snaze o zavedení katolických obřadů proto, že někteří - opět ti, jež mají ve vlastních hlavách „něco lepšího“ a podle nich si upravují příkazy a přání nejvyšší Hlavy - upadli do výstřelků a poblouzení (odsuzování Božího hrobu atd.); mluvíti tak zpupně „nemáme nic proti tomu, je-li zvyk, že při velké zpívá sbor“, když Náměstek Kristův prikazuje: „je tudíž zapovězeno při slavných obřadech liturgických zpívati řeči lidovou at' cokoliv, tím více tedy zpívati řeči lidovou střídavé nebo společné částky mše nebo officia“ - to vše svědčí nikoli o pravé snaze, nýbrž o opovážlivosti a zlobě do nebe volající. - Samozřejmě vánoční koledy jsou krásné a je žádoucno, aby se jejich zpívání opět vzbudilo s jinými nábožnými písněmi v rodinách, jak také k tomu vybízí Encyklika „Mediator Dei“; snad i při tiché mši a při odpoledních pobožnostech možno je zpívat, není-li dostatek mešních vánočních písní.

Ale že lidé dnes zároveň s likvidací rodiny vypudili z domů i z celé vlasti zpěvy, to nikterak neznamena, že by se takový „lid“ měl „vyzpívávat“ v kostele! Anebo když nějaký buržoa by se jinak nudil, aby se mu umožňovalo rváti při mši svaté!

Že děti „vpředu“ (to je ještě vzor z Rakouska s pietou uchovávaný) šeptají atd? Vidíme je přece takto i při mších s lidovým zpěvem! A posléze: není to trochu komické, tak vydupávat lidový zpěv při mších, když lid zapomíná zpívat (a dobře si všimněte, že se tam došlo za nepřetržitého lidového zpívání v kostelích); a když není*) ani mešních ani jiných nábožných písní, a jenom se přetiskují, k hanbě podnikatelů, ohavně zkomolené písně pod názvem „Cesta k věčné spáse“? Snad Bůh „odejmutím zpěvů“ trestá onu přímo chorobnou snahu po lidovém zpěvu při zpívaných mších, kterýžto nešvar se miní udržet na vzdor všem přísným výnosům Církve.

....„Nic se nespraví v neposlušnosti“...

„Česká duše ...nevidí a neslyší a nemá pro nic jiného porozumění.“ Již udeřila hodina, kdy se mají začínati nešpory a česká duše pořád zpívá. Varhaník vyčkává, až ukončí sloku a vpadne do toho plnem přede hry. Chôr začíná *D e u s i n a d j u t o r i u m*...

*) posloucháno u nás na Moravě.

ale kdepak česká duše. Neslyší a začíná do toho svou; nevidí a neslyší a nemá pro nic jiného porozumění než pro své zvrhlé city a svou pýchu. Tak to šlo přes celé nešpory v jistém městě léta Páně 1948. ...Toho času nebylo krále v Izraeli, ale jeden každý činil, co se mu za dobré vidělo. (Kn. Soudců 17, 6.)